

GOVEND

Kovara Çandi û Huneri / Kültürel ve Sanatsal Dergi

Yıl:1 Sayı: 5 Agustos - Eylül 1992 (İki Ayda Bir Yayınlanır) Fiyatı: 5000 TL. (KDV Dahil)

- ✓ LI SER HINEK CÛREYÊN LIHEVANÎNAN...
- ✓ LEYLA Û MECNÛN...
- ✓ A. SEVİNÇ'LE RÖPORTAJ...
- ✓ JI NAV EDEBİYATA KURDÎ: "Ş. ABDURAHMANÊ AXTEPÎ"...

GOVEND

Kovara Çandi û Huneri / Kültürel ve Sanatsal Dergi

SAHİBİ

Mazhar KARA

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Mükerrem AYYILDIZ

YÖNETİM VE YAZIŞMA ADRESİ

Gevran Cad. Şair Sırrı Hanım
Sok. Ustabası Apt. No:29
Zemin Kat Daire:1
OFİS / DİYARBAKIR
TLF/ FAX:136 63

BANKA HESAP NO:

Mazhar KARA Adına
T.C. Ziraat Bankası D.Bakır
Merkez Şubesi
353764 Nolu cari Hesap

ABONE KOŞULLARI

6 AYLIK : 15.000

1 YILLIK : 30.000

İLAN TARİFESİ

Arka Kapak :750.000

iç Kapak :500.000

Tam Sayfa :300.000

Yarım Sayfa :150.000

1/4 Sayfa :75.000

DIZGİ

EZGİ PRODÜKSİYON

TLF:455 78 /D.BAKIR

BASKI

Aydınlık Matbaacılık

İÇİNDEKİLER / NAVEROK

Pêşgotin.....	1
Lı Ser Hinek Cûreyên Lihevaninan	
DILOVAN	2-3
Helbest	
BARAN/EZMAN	4
Jı Sala 1979 Hetani Sala 1983 Rewşa Kurdistanana Rojhilat (2)	
L.ÖZDEMİR	5-7
Leyla û Mecnûn	
K.RONAHI	8-10
Deranin	
B. ZINAR	11
A. SEVİNÇ'le Röpörtaj	12-15
Kelime û Bêjeyên Diji Hev	
VAZGAL	16-17
Kürt Ermeni Edebi İlişkileri (2)	
Kinyazê İBRAHİM	18-21
Rıkka Gukulahi	
N. RONA	22-24
Jı Nav Edebiyata Kurdi: " Şêx Abdurahmanê Axtêpi "	
F. ŞÊXANİ	25
Jı Nav Şanoyên Kurdi: "Xwestin"	
İbrahim Ehmed SIMO	26-27
Jı Nav Folklorê Gelê Me / Pekenî	28
Jı Bo Zarokan	29
Helbestên Xwendevanan	30
Nameyên Xwendevanan	31
Govend için	
BARAN	32-33

ADRES DEĞİŞİKLİĞİ

Eski yerimizden, "Şair Sırrı Hanım Sok. Ustabası Apt.
No:29/1 Ofis Diyarbakır." adresine taşındık.

PÊŞGOTIN

Xwendevanên delal,

Lı ser destpêka weşandina Kovara Govend, heşt meh derbaz bû. Ev dem li gor dirokê pır durêj nine. Lê gava meriv karê ku di vê demê da hatiye kırım dide ber çavan, dibine ku ev ne demeke kın e. Divê Kovara Govend, ne tenê bı xebat û lêkolina xwe ya çandî û huneri va bê ditin. Her weha ji, wi bı weşana xwe va cesaret da insanan ji bo xebat û hewldanê. Dikarin bêjin, weşanên ku li ser çand û hunera Kurdan derdikevin, ji wan gelek di bin tesira Govend da diminin. Ev yeka ji tıştek ne hundik e.

Lı aliye dın, divê xwendevan bı kêmasi û serfiraziyê va Govend qebûl bike.

Pırsa yekemin ev e, ku kesên li kovarê dixebitin, ne profesyonel in. Her usa di wi wari da xwediyan cerbandinên kûr nin in. Ji me tu kes berê ji di xebata weşanek da cih negrtı bûn. Em ne xwediye imkanên zêde bûn, ne ji xwediye arşiveke xûrt. Ji bo vê yekê ji, hûn ji dibinin, heta roja iro ji alî rızman, rênivis û tiprêziyê da gelek kêmasiyên me çêbûn. Lı ser van kêmasiyan, gelek xwendevanên me rexneyên dostani û granbuha ji me ra bı rêkırın. Em cehd dıkin, ku iro pê ve kêmasiyan ji holê rakın. Ji xwe me di seri da ji got: Bı alikariya xwendevanan em dikarin berhemên rınd bıdın. Tu afirandinek bê alikariya xwendevanan û gel nikare biji.

Xwendevanên hêja,

Em çawa kêmasiyan, xeletiyên dibinin û rexne li wan dıgırın, divê tıştên baş ji bibinin.

Beri her tışti Govend, gaveke nû û mêrxasi ye. Pıştê 12 İlonê, Lı Kurdistanê kovareke yekem e, ku di warê huner û çand da, bêtri bı Kurdi derdikeve. Her usa ew li Diyarbekır, di bin şertên dijwar da jiyana xwe berdewam dıke. Ev ji tışteki mezin e. Heta roja iro li Diyarbekır li ser çand û hunera Kurdi, xên ji Govendê tu kovarek nehatiye weşandın.

Hevalno,

Tıştên heri hêja ev e, ku Govend di mercên dijwar da bı xebateke hêja li ser axa Kurdistanê tê weşandın. Em astengiya xwe baş dızanın. Lê em bawer in, emê serkevin û ev serketin wê yê me hemûyan be.

GOVEND

LI SER HINEK CÛREYÊN LIHEVANÎNAN

DILOVAN

Jiyana Kurda, jiyaneke bî dîlgermi, bî gote-got û henek, bî qir û gazi, xebat û lebat, bî kêf û şer e. Lewra ku Kurd lî cihanê bî mêvanperweri, camêri, dîlgermi û cengaweriya xwe têne naskirîn.

Kurd, dî rojên kêf û eşqan, dilan û govend û cejn û şadiyê de weki pêlê Fîratê din û har dîherike nava jiyane. Dî cengê da bî halanin, wek behra Wanê dî hundirê zîkê xwe da bî gir û hêrs in. Jî hezkiriyên xwe ra nefspîçûk, dîltenik û weki lîva berxa, nermik in. Mihriban in, dîlpak û bî rehman, bî dosta ra dost, dijminê dijmin in. Dîlvekîrî û wek hîva çarde sali zîz û paqj in. Carna, dîbîn reşşeki şîliya bîhara kemilî, dîbarîn lî ser ruyê gul û sosîn û rîhanê mîrgan; wek ava çaykaniyên çiyayên Kurdistanê kûr û zelal in. Lê lî hember dijmin, dijminê bêbext û xayîn wek şêr serbilînd, mîlzexm in. Lî meydana cengê bî heybet in. Xofa wan wek çiyayê Agîrî dîbe muj û dûman, bahoz û baran ku dîkeve dilê neyaran.

Lê ew jî rastiyeke ku gelê Kurd, pîri jiyana xwe dî şer û dawana da bûhartiye. Lewra, êrişên qolonyalîstan qet mecala sekanê nedaye wan.

Disa jî çîqas jî Kurdistan dî binê nîrê koledar û qolonyalîsta da be jî, ew dîzane jiyana xwe xweş û rînd bike. Dilan, govend û şaiyên Kurda bî nav û deng in, dilê keç û xortan wek pêlê Dîclê lî hev radîbîn û rûdînin û dîherîkî berbî jiyane nû. Dî dilanan da listîk û reqs dest pê dîke, kîlam û dilok û xeribî û cûre cûre gotî lî ser jiyana rojane tîn lî hevnanin, kîlam û mîqamê nû

tîn strandî.

Dî rojên dilan, govend û şaiyan da, alem, kêf û eşqê da ye. Lê dayika bûkan tenê kêf û şewatê dî dîle xwe da bî hev ra mezî dîke, bî hev ra dîji. Dîlê malbatên bûkê şa ye jî bo xînamîti, mîrovati û hevna-siyên nû. Lê lî aliyek dî jî dilê ku jî delaliya eşirê, keça wan a nûgiha dîqete bî şewat e. Şayi û şewatê bî hev ra mezî dîkin, dî dîlda...

Lê malbatên zavê her bî kêf û eşq û şa ne. Lê jî bo dilê diya bûkê bîşewitînî acqîciyan dîdîne. Rojek berya sîwarkîrîna bûkê şeva hîne çêdîbe. Dî wê şevê da keçên heval, ên bûkê lî dor wê kom dîbîn kîlam û lurik û xeribîyan dîbêjîn. Lê berbû xeribîyan wer lî hev tînin ku dilê diya bûkê agîr berdîdîne û dîşewitînî.

Hinek jî xeribîyên ku lî ser bûkan têne gotî, bî vi awayî ne;

Xaniyê bavo kort e
Dîlopan şorte-şort e
Bûkê megri, zava xort e.

Jî ber acqîciyan berbûya dilê bukê dîşewite û lî çavê dayika xwe ya bî hêsrî dînhêre. Jî bo hebek madê dayika xwe xweş bike, dengê xwe bilînd dîke û vê xeriba han dîbe;

Xeriba xwedê me
Dara lî devê rê me
Gotîne we jî we ra
Hesreta mala bavê me.

Berbû lê vedîgerînin û dîbên;

Xeriba lı sukê
Hıne kır neynûkê
Par qız bû,
İsal bûkê

Û dilê berbûya bı van têr nabe, xeriban
lı dû hev dirêj dıkın û dibêjın. Jı bo dilê
dayika bûkê bişewıtının çı bêji dıkın û
çıqas zımanê wan vegere dibêjın.

Xeribê bırın bırın
Heft gundan derbas kırın
Dilê dayikê xırab kırın,
Mala dayikê xırab kırın.

Heyani vıra rûyeki, peleki jı jiyana ro-
jane a gelê Kurd e. Dı her rûpeleki da jıyan
sıtraneke e, lı ba mırovê gelê Kurd.

Wexta bûk dest bı jiyana zewıcandi
dike û dı ser deweta wi da çend sal û meh
dıbihûre, delalitiya wi dışkê û xesi kilitá
teşt û kulinê dıde destê wê, jiyana wê ya
rojane tê guhertın.

Xesi wek serleşkerekera ferman dar çavê
xwe jı bûkê naniqine û wê dı bin çav da
dıgre. Dilê bûka jar ji jı xesiyê fıkar dıke û
jı bo parastına xwe tım şıxûlê xwe bı kar
tine. Lê kılana dew hınek cara şıxûl ber bı
qıyame dıke. Wexta tırsa xesiyê dıkeve dilê
bûkê, bûk lı ber serê sırsûmê (meşk) vê
helbesta han lı hev tine;

Dew dıkılê m dew nabe
Dew dı meşkê da belabe
Wexta xesi ji xew rabe
Gıjık lı seri lı ba be
Halê mın bı halê se be.

Her bı vi awayi lihevanına lı hev rêz
dıke û kilên meztır bı hışk va lédıxe. Lê
dew, tu dibê qey xıstiye rıkê kebanıya nûh
û dı kewna xwe da çênabe.

Bûk dıweste, birçi dıbe, xwarın dıkeve
bıra wê, lê ji tırsa xesiyê nıkare serê sırsûm
(Meşk) berde. Kebanıya nûh lı şer vê rewşa

xwe waha dibêje;

Dew dıkılê m lı eywanê
Rûn hıldıdım fıncanê
Dıde me bejê riji
Xesiyê bê imanê

Kurd, ne tenê dı dilan û şayıyan da
kılam û stran û lihevanınan çê dıkın û
dibêjın. Her beşek jı jiyana Kurd stranek e,
lihevanineke e û hozanek e. Jı ber vê yekê
ye, ku ewqas dengbêjên kılam û mıqamê
cımetê çê bûne. Ev yek dı çanda gelê Kurd
da ciheki giring dıgre.

Çawa dı dilan, şın, şayi û şeran da, bı
wi awayi ji dı nava jiyana rojane da van
pırs, helbest û lihevanın têne gotın;

Eli yû Ebdileziz ın
Du heb xortên temiz ın
Ketne xewa xebız ın
Gur dı nava pez da dılızın

Ev lihevanınê han jı nava jiyana rojane
derketine. Dı vi lihevanına jor da; du heb
xort lı ber şewına pez razane û pez dane
gur. Lı ser vi bûyera han hozaneki gundi
van lihevanına nivisandiye û weha dirêj
kırıye;

Ez çûm mala Mele Eli
Rûnişti bú weka weli
Gote Asê lawo bazde geli
Bızına hêşın bine, bıkıne qeli

Ez çûm mala Musa
Çavê wi dı binê cılıkê da dıçılûsi
Mın bı mıla girt rakır piya
Cıxareki kır nava tılıya
Mın go tu nexweşi çı yi
Got nexweşê her çar miya.

Meriv dıkare lı ser vi mesela han hin
geleki tıştan bıbêje. Lê emê bıhelın hejma-
reki dın. ■

DIRBAN**BARAN**

Carcaran lı Govê, Kanya Sipi me
 Lı Kelemê Qerê, Pozi Gulan ım
 Sawa û Kêsling, Dara Bayivê
 Lı Tata Şilkê û serê Billan ım
 Xırêbe û Dostel û Goma Lotê
 Hopik û Dêdar wek xewn û xeyal ım
 Perê mın lı der e
 Koka mın lı wir e
 Wek dara beriyê, yan gûzeke kevn
 Lı welat ım, lı Dirban ım.

GELO XWEŞ E SERXWEBÛN**EZMAN**

Xebatkarên Rojhilat
 Rojê bavên ser welat
 Welat xweş e bı xebat
 Dıxwûm sonda azadi

Xebatkar ım roj bıdım
 Avi bıdım, bej bıdım,
 Lı ser welat aj bıdım
 Dıxwûm sonda azadi

Xebatkar ım, dil bı geş,
 Jı dılda çû xwina reş
 Rojê davêm şeva reş
 Dıxwûm sonda azadi

Gulistanê gul bıdım
 Gul û kulilk av bıdım
 Av bıdım, ber tav bıdım
 Dıxwûm sonda azadi

Xebatkar ın ez û tu
 Dest bıdın hev û dû
 Roni bıde rojek nû
 Dıxwûm sonda azadi

Xebatkarên Rojhilat
 Me xwe daye, birç û lat,
 Azadi tim bo welat
 Dıxwûm sonda azadi

Ez Ezmanê histêrxwin
 Kezeb reş ım, dil bı xwin
 Gelo xweş e serxwebûn
 Dıxwûm sonda azadi

JI SALA 1979 HETANI SALA 1983 REWŞA KURDISTANA ROJHILAT (2)

DAXŪYANI

Dı hejmara borin de, sernwisa nwisara L. ÖZDEMİR bı xeleti "Jı Sala 1979 Hetani Sala 1983 Rewşa Kurdistanana Rojava" hatibû nwisandin. Rasti, "Jı Sala 1979 Hetani Sala 1983 Rewşa Kurdistanana Rojhilat" e. Ev xeleti ya nwisar bı xwe ye. Lê xeletiya me ji heye. Jı çav reviya.

Sedem vê yekê em dîrwazın xwendevan me biborin û bibexşin.

L. ÖZDEMİR

Dı vıra pêwîst e bê gotin ku nêziki 3000 pêşmergeyên PDK-I (Parti Demokrata Kurdistanana Iraq) û bı malbata wan ve jı sala 1970 vır da xwe spartibûn Kurdên Îranê û lı navça Mîrgewer-Tîrgewerê nişte bîbûn. Mesûd û Îdris ji lı Rajan jı xwe ra bînge dibûn. Kurdê Îranê dı wan salên çûyida gelek bı başi qedrê Kurdên Iraqê girtibûn. Partiya Demokrata Kurdistanana Îranê bı hemû karin û guncanên xwe ve yarmeti û alikariya Kurdên pênbirên Kurdistanana Iraqê dıkırin. Pêşmergeyên Kurdistanana Iraq bı çek û rextên xwe ve bı serbesti lı Kurdistanana Îranê dıgeriyan, hat û çû dıkırin. Lê tekılı kar û barê PDK-I nedibûyan. Jı xwe lı Kurdistanana Iraqê ji şerê partizani hebû. Ewana ji carcaran dıçûn eniya şer lı navçê Behdînan. Bı kurti bı karê xwe ve mijûl dibûn.

Ew navçê ku pêşmergeyên Kurdistanana Iraqê têda bûn, zêdetır dı bın hikariya Senarê Mamedî û Taharxan Axa de bûn. Taharxan Axa kurê Sımkoje. Hevkarê PDK-I nebû. Lê dijmin ji, nebû. Lê belê axayek xwedi eşir û êl bû. Her wiha çekdarbû. Tenê xwe û malbata xwe dıparast. Dewlet ji zû bı zû tekılı wi

nedibû. Senarê Mamedî, ew jı wexteki endamê komita nawendiya PDK-I bû. Xwedi eşir bû û gelek gundên hawidor dı bın bandûra wi de bûn. Senar alıgırê PDK-I bû. Lê mirovek bawerpêkiri û dilsoz nebû. Demek bı Gani Bîluryan û Mamoste Hêmin re, xwestin ku tevgrêdanek daynin ku weki liqeki Tudeh bixebite, lê Senar nıkari dı vi kari de ji serkeve. Pişti wexta ji, jı PDK-I qetiya û dı halê xwe da ma. Lı dora Senar çend pêşmerge ji ma bûn. Carcaran ewan û çekdarên PDK-I lı hev dıxıstın lê zû aş dibûn.

Tevgera azadixwaziya gelê Kurd lı Kurdistanana Iraq bı roj xwürttır dibû. Dı gel serkeftinê leşkeri dı warê cıvaki de ji, parti xebatek baş nişan dıda. Jı sedan heştê (80 %) Kurdên Kurdistanana rojhilat bı PDK-I bawer bû. Ewan qıma xwe bı seroktiya partiyê anibûn. Parti bı Komela (Komelayi Zehmetkêşani Kurdistanani Iraq) re ji dıxwest hevkarî bike. Lı wi beşê Kurdistan tenya du hêzên kurdewar hebûn; PDK-I û Komela. Komela piçûk bû xwe marksist dipejirand. Lê PDK-I her tım xwe demokrat dıdit. Dı nav Komela de gelek demokrat hebûn, her wiha dı nav PDK-I de ji, gelek marksist cih

girtibûn. Lê xet û bernama her dû hêzan, ji hev cûda bûn. PDK-î her niha ji lî Kurdistanana rojhilat dixebite. Komela ji bî sazûmanên Îrani ve yekitiyek pêk aniye û bî navê "Partiya Kominista Iran" jiyana xwe dajo. Lê lî Kurdistan ewqas hukma Komele tu ne ye. Dî nav pêşdeçûna vê nivîsarê de emê carcaran disan vegerin ser kiryarên Komela ji, lê zêdetir emê lî ser PDKî û rewşa Kurdistanana Rojhilat bisekinin.

Dema ku roja 1'ê Sibata sala 1979'an Xûmeyni hate Îranê, wê demê Şah revî bû çû bû. Xûmeyni hate welat û pêra çû Tahranê rûnişt. Seranserê Îranê bîlî Kurdistan bî halla-halla û selewata deng da. Şah dî gel jinên xwe çû Mîsîrê û xwe sparte dewleta Mîsîr. Xûmeyni gelek salên dirêj lî dervayê Îranê nefikîrî ma bû. Xûmeyni, xwe qencê xwedê îlanîkîr, piştî ji jî bona serkwezaretê dewleta Îranê 13'yê meha Sibatê Mehdi Bezîrgan tayîn kir ku hîkûmeta nû deyne. 1'ê Nîsanê ji Cumhûriyeta Îslamî xwe beyan kir. Xûmeyni û hevkarên wî ewil dest bî girtin û kuştina alîgirên Şah kirin. Serkwezîrê Şah Ebas Huweyda hate girtin. Piştî dadîgehek biçûk, wî idam kirin. Xûmeyni ji aliyek ve Şahperestan dîgirt, ji aliyê din ve jî, Emrikahiyan bî gîrew dîgirt. Roja 4'ê Çîriya Paşîn 52 kes jî Emrikahiya bî gîrew (rehin) hatne girtin. Seferatê Dewletên Yekgirtiyên Emrikayî bî destê pastaran⁽¹⁾ hatin dagîrkirin. Du roj piştî vê bûyerê Bezîrgan istifa kir û xwe da alî. Lê kiryar û bernama Xûmeyni qet tîk nedîçû. Zêdetir bî hêz dîbû. Lewra 2'yê Çîleyê Paşîn zagona bîngehî ya nû dî hîlbiyartînek giştî de bî pejîrandîna zêdehî (wekî jî sedan nod-90 %) hate qebûl kirin. Hetanî sala 1980'ê, ango dî-salek de, Xûmeyni lî seranserê Ecemîstanê banduriya xwe temam kir.

Dî despêka sala 1980 de roja 26'ê

Çîleyê Paşîn Ebul Hesên Benîsadir bu serkkomarê Komara Îslamî ya Îranê. Dema ku dî sala 1980 roja 22'yê Îlonê de şerê Îran û Iraq despêkîr, hêj jî Benîsadir serkkomar bû. Ev wezîfa wî hetanî 26'ê Hezîrana sala 1981'an dewam kir. Xûmeyni wê rojê Benîsadir jî wezîfê xîst û xain îlan kir. Piştî bî du rojan vê carê Elî Recayî bû serkkomar. Recayî jî, 30'yê meha Tebaxê, bî destê Çîrikên Mîcahîdnên Xelk hate ceza kirin û mir. Piştî Recayî, Elî Xameneyî kete şûna wî. Dî sala 1982 roja 9'ê Nîsanê de wezîrê derveyê kevn Sadîk Kutupzade hate girtin û idam kirin. Roja 1'e Çîriya Pêşîn, lî Tehran teqanek mezin çebû. Dî mîzgefta Tehranê de nêzîkî 80 mirov hatîne kuştin. Vî emelê jî Mîcahîdan hîlanîn ser xwe. 4'ê Gulana sala 1983 hevkar û damêzrênerên dewleta Îran ya nû, partiya Tudeh jî aliyê pastaran ve hate qedexekirin, serkê partiyê Kîya Nûrî hate girtin û piştî wexta bî dîzî hate idamkirin. Îran ketibû nav gelaşiyek mezin. Jî aliyêk ve şerê derve, jî aliyê din ve teror û tekîliheviya hundur, rewşa aborî, sererastkirina siyasî û civakî, pîrsa Kurdan û şerê Kurdistan. Sîrûd û dirûşmên pastaran wê demê; "Bîmri Emrika, Bîmri Sovyet, Bîjî Xûmeyni" bû. Pîrniya Eceman lî dorê van sloganên bîbûn yek û piştî wan bî rêz bûn.

Dema kû Şahê Îranê sax bû, bî dewleta Iraqê re paymanek çêkiribû. Lî gora vê peymanê Şatûl-ereb dîgiyîştê Iraqê. Xûmeyni riayetê tu biryar û peymanên dema Şah nekîr û hemîyan pûç îlanîkîr. Deynê derve neda, peymana bî yek alî xîra kir û piştî jî dewa Şatûl-ereb kir. Lî ser vê yekê dî gel Iraqê kete şer. Şer 8 sal dewam kir. Bî milyonan kes hatîne kuştin. Dî vî şerî de Îran jî aliyê mirovan ve û hêzên reşahîve zexm bû, Iraq jî, jî

(1): Pastar; jî milîsên Xûmeyni re tî gotin.

aliyê hewahi û teknolojik ve zexm bû. Tu kes bî eşqere çek û teqemeni nedîda Îranê. Lê bî dîzi gelek dewleta bî bûhayek erzan nefta Îran dîkırıyan û beramberê neftê çek û teqemeni dîdana Îranê. Aboriya her du dewletan ji militarize bî bû. Êdi her tişt ji bona eniya şer feda dîkırın. Ev şerê dijwar lî dawiyê dîkarın bêjın ku bî serketına Îranê kuta bû. Xûmeyni, jî aliyêk ve dîgot "Bimre Îsrail û Siyonizm", jî aliyê dın ve jî bî dîzi jî Îsrail çekan dîkırı û ticaretê dîkır.

Xûmeyni jî bona ku dî hundurê welatê Iraqê de jî Iraqê bê hêz bîke, piştgiyaya hêzên Iraqê, ê muhalifên Seddam dîkır. Hêzên bî kirê girti saz dîkır, weki Hizbul-dewa. Xûmeyni van rojan dîgot: " Emê dakevîne Basrayê, jî vîr Bexdayê bıgrın, Seddamê kafır bıkûjın, paşi herne Necef û Kerbela tola Hesen û Huseyin bıstinın û pê ra bıgêjın Mescid-ul Aksa, Kûdus, ew bajarê mîqedes jî destê cûhiyan (yahudiyan) derinın û lî Rojhûlata Navin serdariyek islami damezrinin." Ecema jî bî van derewan bawer dîkır, dîgotın, " Xûmeyni Ruhulxwedayê". Xûmeyni bıryar dîda ku "ew kesên dî şerê mûsilmanan de lî dîji kafır şer bîke û şehid bîkeve wê here beheştê." Gelek kesan jî xwe bî van xeyalên xam mujûl dîkır. Jiyanek bî terhê islami û şeriatperweri lî Ecemistanê pêk hatibû. Roja inê hemû rûniştvan mecbûr bûn ku herne nimêjê. Dî dema nimêj kırıne de Îmam Cuma (Melayê Mızgeftê) dîpeyiviya û lî ser şer û dehatiya Îranê wazan dîda. Melayê Mızgeftan dî her hali de serekbajêr û wali jî bûn. Hemû bî serê Xûmeyni sond dîxwarın. Noker û xûlamên Xûmeyni bûn.

Kurdên Îranê, dî şerê Îran û Iraq de mane bê teref. Ewana jî dîxwest kû dî bûyerêk wîha de çend tişt bî dest bıxın. Bî rasti jî PDK-Î, siyasetek payebilind ajot. Lî dîji êrişên hewahi yên rejima Seddam derdîket. Ne dîxwest ku her du welat ji

wêran û xopan bıbın. Lê her du xwinmuj weki gurê har dev avetibûn hev û jî xwinê têr nedibûn. Iraq jî her wekê Îranê dî nav hêzên mîxalifên Îranê de dîxwest tevgerek dijwartır lî dîji Xûmeyni pêk bîne. Arikari û yarmetiya Çirikên Mîcahidên dîkır, ci-û war; xwarın û vexwarın dîda wan. Iraq gelek car nêzikayi lî PDK-Î jî dîkır. Lê PDK-Î weki ku Iraq dîxwest nokeri qebûl nedîkır. Her wîha dî halêk de kû PDK-Î lî dîji hêzên Xûmeyni şer jî dîkır, disan jî bî siyanet û hîmet ber bî armançê ve dîçû. Xûmeyni jî destê xwe jî YNK û PDK-Iraq re dirêj kırıbû. Diyarê Kurdistan dî nava erdek wisan de ye ku çar aliyê wi qefaltne û dijman in. Jî bona pêwendî û çûn û hatına derve, jî bona bî dest xistına yarmetiya dervayi Kurd jî hewceyê deriyêk derva bûn. Yêk deriyek hebû, ew jî deriyê Sovyetistanê bû. Ew deri jî hemiyan qewitır jî Kurdan re girti bû. Kurdê belengaz nedîkariyan dengê xwe bıgêjine tu ciyêk cihanê. Lê lî Kurdistanê Iraqê jî şer hebû. Şerek partizani lî navçê Behdînan PDK-Iraq; lî navçê Soran jî YNK bî tundi şer dîkır. Gelek cara Hêzên Kurdên Iraqê bî taybeti PDK-Iraq, jî PDK-Îranê re hêrs bûye. Ku, çîma alikariya wan nake. Da ku Seddam hılweşe, Kurdên Iraq bextewarbın. Lê her ew gazin jî bo Kurdên Îranê jî meqbûl e. Lewra ew jî lî dîji zordariya Îran jî bona mafê Kurdên Îranê şer dîkır. Bî kurti PDK-Îran û PDK-Iraq dî wi babetê de tu carê lî hev nehatine. Ya rast jî ev e ku her kesek dî şûna xwe da bıxebite û gelê xwe dî beşê xwe de ber bî rızgariyê bıbe. Diyarê piştgiyê û yarmeti pêwîst e. Lê divê rêzek jî jî vê rewşê re peyda bıbe. Weki dî dîlêşî dîxe navbera Kurdan. Carcaran jî dîbe sedemê şerê bırakuji.

(Dûmahik heye)

Leyla û Mecnûn

K.RONAHÎ

Keçîkek hebû ku navê wê ji Leyla bû. Leyla qîza eşîran bû. Bavê Leyla beg bû û êla bavê wê êlki bî nav û deng bû. Leyla kulilka ber çavan, delala êlê bû. Dîlê her xorti da tirêja rojê, germayîyeke nerm bû. Gulan lî ber wê şerm dîkîr û stuyê xwe xwar dîkîr. Hiv lî ber wê qemer dîma. Bî şev, hiva ku çav bî Leyla dîket xwe lî pişt ewran vedîşart. Gava ku lêvên Leyla bî ava Kaniya Gazîyan dîket, ava wê dîsekîniya.

Û xorteki hebû bî navê Qeys. Xorteki hêja û delal bû. Bejneke zîrav û dirêj pê ra bû. Zana bû, hunermend bû, humermendê dîla bû. Feqî bû. Kûrê pirikê bû, pirikeki feqîr. Yek bî tenê bî xwe û diya wi bû.

Bîhar bû. Bîhareke bî nergîz û sosîn. Her der mêrg û çîmen bû. Dî berbangan da helma tirêja roje vedibû.

Wexta zozana bû. Beg êla xwe rakiribû û bî rê ketibû. Giştin zozana û konên xwe lî Kaniya Rasîlaynê vegirtin. Ew sal pêsîrên zozana tîji bû. Jî xwe tu sal zarokên xwe birçî nehiştî bû. Mina ku kêf dîkîr bî wan konan. Leyla û Qeys pêşiyê, hev û dû lî wê zozanê din. Dî wi zozanê da dîlê wan ket hev û dû.

Evin dî çîrûskên çavan da veşartîye. Evîna wan bî çavan bû. Evin dî dîlan da germayîyeki ye. Dîlê wan bî wi germayîye davêt.

Bî wi destpêkê bûn evîndara hev û dû. Dîlovanîki bî can û rûh bî wan ra çêbû. Dîlê wan bî rojê tîje bû.

Kêfa mezîn, carcaran dîtina yarê û himbezîkirîna yarê ye. Leyla û Qeys jî bo wê

kêfa mezîn bûn.

Qeys hemû tîşt jî diya xwe ra got. Niyeta wi xwestîna Leyla bû. Dema ku gotinên xwestîna Leyla ket navê, diya Qeys cîda rabû. "Leyla qîza beg e. Qet beg qîza xwe dîde merivên feqîr û belengezan. Tu bî xwe baş fikîrî, ya tu din bûyî?"

Lê dîlê Qeys şewtî bû. Diya xwe bo xwestîna Leyla razî kir.

Rojek bû, rojek bî tav. Lê ewr jî hebû û ewrên tîji bûn. Dî wi rojî da bûk û diya Qeys çûbû ser kevîrê sipiyê ku ber konê Beg da bû, runîştibûn.

Konê Beg dî seri da bû. Ber kon kevîrki sipî hebû. Ki, bîbiya xwezgîniya Leyla, dîçû ser wi kevîrê hanê rûdînişt.

Pêşiyê, xûlameki beg wi dit. Ber bî nêz bû û jê ra got: "Zu rabe jî yîr. Vîra cîyê xwezgîniyê Leyla ye. Vîra cîyê beg û eşîran e. Ku tu hati geştê, geştî mala beg pîr e, bîra bîdîn te û rîya xwe ra bîmeşe".

Diya Qeys jî bersiv da "Ez ne feqîrim, ne ji hatîme geştê. Hatîme ku bîbîm xwezgîniyê Leyla".

Beg wi dengê pê dihese û derdîkeve derva. Bang lî pirikê dîke: "Qelenê Leyla hezar deve, qutlî kumaş barê wan, ser bar jî zêr. Jî wi pêştîr heft kerî jî mî. Pey kû te wan tîştan anî, wê çaxê kari ser wi kevîrê hanê rûnî!"

Pîrê radîbe dîçe, tê dîgê mala xwe.

Qeys jê pîrs dîke. "Te çawa kîr dayê, te çû Leyla di?"

Diya Qeys stuyê xwe fetiland û bê dîl hînek gotin ji devê wê derket: "Mîn çû Leyla di. Yeki lêv reşa lêv deqandi ye. Ne layiqi te ye lawo."

Qeys: "Te çima wi sucê hanê Leyla da ani. Xwedê te ji çava korke, ji dest û piya çoqal ke. Te ji xwedê netirsîya kû wi iftirayê hanê di Leyla da ani"

Diya Qeys di wê demi da hişk û çoqali bû. Bû fena gîfşeki û ket aliki.

Bî wi sedemê hanê ku bavê Leyla wi neda bû Qeys, Leyla nexweş ket. Bo nexweşîya Leyla, beg, kêderê feqi û mele û hekim hebû, hemû anin, lê tu yeki ji çarê ki ji nexweşîya Leyla ra nedin. Kêra tu yeki, ji wê ra tune bû.

Leyla roj bî roj dehi ji xerab dibû.

Peyra Qeys pê dihese ku Leyla nexweş ketiye. Ramanek kûr pê ra çê bû. Bî derd û xeman bû êdi.

Bî wi sedemi, rojeki Qeys qurana xwe dîke bîn çengê xwe û radîbe bî rê dîkeve. Tê dîgê ciyê êla bavê Leyla û diçe konê beg da dîsekîne.

Xûlamên beg wi dibînin, didin sekinandin û jê pîrs dikin: "Tê xêr e, tu hati çî?"

Qeys bersiv da; "mîn bîhistiye ku beg gazi feqi û meleyan kîriye. Lê tû yeki wan ji nexweşbûna Leyla ra çareki nedine. Ez ji feqiyeki me. Dîxwazim ayeteki ji ez bîxwinim"

Xûlamên dengê xwe bîlînd kîrin; "Kîro, lawo ewqas şêx û mele û hekim hatin tu çareki nedin. Sêwîyê çeng şewiti, tuyê bîbini? Riya xwe va here".

Lê yek ji wan xûlamên tê pêş û dibê "Gûneye, wi feqiyê hanê berdîn bîra here. Heye ku tîşki bîdîn jê ra"

Qeys berdîdî hündürê kon. Dema ku Qeys kete hundîr, di ku Leyla bêhiş û bêaqil e, mîna xezalek çav kîldayi radîze.

Mîna ku di nav heft xew da be.

Qeys hêdika kursiyê xwe dani ber serê Leyla û dest bî ayeteki kîr. Ew xwendin mejiyê Leyla da eser kîr û çik ki avêt nava dilê wi. Kon bî roj tîje bû. Bîna zozanan ket hundîrê kon. Ayeta Qeys ku ber bî qedandîne bû, Leyla hêdi hêdi dest pî lîvîrandîne kîr.

Peyra ku Qeys ayet qedand, zukava radîbe diçe ku Leyla wi nebîne. Qeys ku bî rê ketîbû, Leyla ji ciyê xwe vecîniqî û bazda ser xwe. Deng bî dora xwe kîr, gazi xûlamên kîr. "Ew helbestvan û xwendevane ku gava dinê wi ayetê hanê xwend, çû ku?"

Dîbên çûye ber bî ali kaniyê va. Leyla ji radîbe û pêy dîkeve dere ali kaniyê va.

Dî wi demi da xeberê didîn beg, ku Leyla êdi baş bûye. Ew çax ji êdi paşîya zozana bû. Beg bang lî eşîra xwe kîr" Zû, bî lez, êl bîra hemû rabe, emê barkîr"

De em wana lî wê bîhêlîn, disa vegerîn ali Leyla û Qeys. Leyla lî ser kaniyê tê dîgê Qeys. Dema ku hev û dû din, çîrûskê avêt çavê wan. Dilê wan ji mîna perê çîvîka davêt. Demek baş tenê çavê hev û dû nîhêrt in. Her der ji wan ra bûbû mîrg û çîmen. Av ki zîrav hûrîk hûrîk dîhat.

Destê hev û dû gîrtin. Dîlgermî û bî dîlxweşî bûn. Dî şabûnek mezîn da bûn. Evîna wan bédeng bû, bes tenê bî çavan bû.

Rûniştin, Qeys bî wê dîlgermîyê serê xwe dani ser çoka Leyla û bî wê sîvîkbûnê, cîda ji çû xew. Leyla mîna xezalek bédeng bû, lî Qeys dinêrt û bî porê wi dilist.

Dî wê demê da eşîr koça xwe barkîrî bû û bî rê ketîbûn. Yek ji nav eşîrê bazda ser kaniyê û deng bî Leyla kîr; "Leyla, rabe, koç barkîr, tu tenê mayî şûna waran da"

Leyla pêşa kîrasê xwe jêkîr, hêdika Qeys ji çoka xwe helani û wi perçe ji dani binê serê Qeys, dûra ji morîya xwe avêt goyê Qeys û rabû bazda gîşt koça xwe.

Koç ber bî beriyê va rêket. Gîştin

gundê xwe û barên xwe danin.

Lê Leyla ji Qeysa xwe qetiyabû. Evin salki salawext di dilê Leyla da ma. Ew evin mina tové hesretê bû, bi gûmrehi hêşin dibû roj bî roj. Leyla, ki dîhat, ki dîçû; ji rêviya, ji teyra û turûta her gav pîrsa Qeys dîkîr. Lê tu yeki wan Leyla ra xeber ki ji Qeys nanin.

Rojeki teyre ki kur û qert ji wi ali da xwe dîkûta û dîhat. Leyla ji wi ji pîrs kîr. "Ji rê ki dûrva têy tu, te germiki xîst dilê min. Te Qeysa min qe li wan dera nedi?"

Teyr bersiv da: "Do wan çaxa ser kaniya Resilayné derbas dibûm. Termêk li erdê dirêjkîri bû. Mar û mîşka ser wi hêlin çêkiribû. Min fehm nekîr ku yan miriye yan ji bi rûh e"

Leyla çavki bi hêşîr, dilki bi teng berê xwe da ali çîyan û bi xwe şewîri: "Min pîrsa xwe ji teyrê kûr kîr, Keziya xwe ber da kûr kîr"

Paşî wi bûyerê, Leyla disa xwe li nexweşbûnê dani. Roj bi roj dîheliya. Tu kesek û tu tiştek jê ra baş nedîhat. Bi tu keseki ra xeber ji nedîda. Lê ji bavê xwe ra dîgot: "Tenê ser wi kaniyê baş dibim".

Wexta zozana ji hatibû. Beg koç û êla xwe rakîr û bi rêket in. Disa dîçûn ser Kaniya Rasilayné.

Bayeki hênîk ji çîyan dîhat. Li çîyayan hêja ji berf hebû. Koça xwe danin. Dawar û pezê xwe dîçêrand in, ku ew bi koç û darandînevê mujûlbin. Leyla bê sekîn ber bi ali kaniyê va bazda û gişt ba Qeys. Sal zivîri bû, bi bû bihar, Qeys sal ki salawext di xêw da mabû.

Dema ku Leyla gişt ba Qeys, dit ku Qeys hêja ji razandîye. Leyla destê xwe avêt û guharê xwe ji goyê Qeys derxîst. Gava Qeys çavê xwe vekîr zukava bazda ser xwe. Xwe li tozê hin pêvaye dawşand û aliki da ji bi çavki ronak, ku çîrûsk pê dîket, li Leyla dînêrt.

Lêvê Qeys dest bi lîvilandinê kîr: "Feqi

û melleyê ku li mala bavê te bûn hêja li wê ne, yana bela bûne?"

Leyla deng ki hurîk bersiva Qeys da: "Mala bavê te ava be. Çi feqiye çî meleye. Sal çûye, zivîriye dora salê, em çûne binê beriyê û em cardin hatine zozana".

Mijûlayiki kûr bi hev ra danin. Kêf û eşqa xwe kîrin. Jin, ji wan ra mina baskê çivîkê bû. Usa sıvîk, usa nerm, usa ji germ.

Fesat ki melanet wan li wê de rê dibîne û xeberê tê dîginê beg. Dîbê: "Wa Leyla û Qeys ser kaniyê ne û kêf û eşqa xwe dîkîn. Leyla isal, bona kêf û eşqa xwe êlê aniye vîra. Bawer naki here binêre".

Beg bazdaneki ber bi ali kaniyê va çû. Dema ku gişt wê de rê Leyla û Qeys bi hev hembêzkîri dit.

Bayê çîyayan dîhat. Ewra, tav veşartibû. Ewr tîji bû û ber baranê bûn.

Leyla û Qeys pîri ku ji xwe fedî dîkîn, dest bi lavayiyê dîkîn: "Ya xwedê me bîke du heb stêrk û bide ber perê esmana".

Her du ji cîda bûn du heb stêrka titalok û giştin ber perê esmana.

Ji wi rojî şûnda her sal salê careki wexta zozana ev her du stêrk hêdi hêdi dîgên hev û dû, dema kulinav bîkevîn disa ji hev û dû dîqetîn, dûr dîkevîn. Stêrka Leyla dîçe ali beriyê, a Qeys ji dîmine li zozana. Dîbên kingê ew her dû stêrk hatin ber hev û dû û cîda ji ji hev qetîyan, ki viya bibîne û mîrad bîke, wi mîradê wi dîçe seri.

Ji wê rojê şûnda navê Qeys bi Mecnûn hat gilîkîrîn. ■

Ezgi Prodüksiyon

Dizgicilikte yeni çığır...

TLF: (831) 455 78

Diyarbakır

Azad, Dilan, Bêrivan
 Jı Agiri hetani Piran
 Amed, Hewlêr, Mahabad
 Bûn paytextê Kurdistan

***

Bejna Heso bilind e
 Takrihana nav gund e
 Keçik çûne ber avê
 Çavê Heso ya rind e

***

Diçime geliyê asê
 Çilo diçinim bı dasê
 Geli lawika lez bıkın
 Keçika rakın reqasê

***

Ez çûme mala metê
 Dani ber me goştê betê
 Para axa êş ketê
 Para metê mêş ketê

***

Fesadê haqa-maqa
 Revi kete nav fıraqa
 Fıraç tev ketin erdê
 Pirê da ber şimaqa

***

Kalek ji kalê bızina
 Bızın berda kızina
 Nıkare ji erdê rabe
 Kalê mêrê du jina

***

Keftarê hizi-mızı
 Ber tendûrê qelızı
 Jı birçına xwe va çû
 Nan nedit, kûtek dızı

Keçikê xırab malê
 Lawa ra meçe pişt palê
 Lawik tev din û har in
 Tu bı silameti nayê malê

***

Lawikê mın Keleş e
 Zebeşa dendik reş e
 Hat xwezgini mın nedanê
 Jı kerba mın nexweş e

***

Mala kurik lı rastê ye
 Mêrxas e kurek çê ye
 Talan ani ji Qersê ye
 Kılê çavê Besê ye

***

Pira keftar hıç-hızı
 Ber kulinê qelızı
 Kebaniyê pişt xwe dayê
 Nanek ji teştê dızı

***

Qemerê çıl kezinê
 Bedewê weke Zinê
 Lawik hemû bezinê
 Revi kete kulinê

***

Rıhanê dêre zerê
 Çavbelekê qemerê
 Xwe da binê sıvderê
 Lawika şer kır lı serê

Sipano koloz gewro
 Mexelê pezê stewro
 Lı ser seri berfa sar
 Lê diçêre berx û kar

Arif SEVİNÇ:

" Gözlerimi fırça, beynimi tual olarak kullandım. "

GOVEND: Arif Sevinç kimdir ? Resim çalışmalarına olan ilginiz nasıl başladı ve hangi süreçlerden, hangi faktörlerin etkisi altında bugüne geldiniz? Birazda çalışmalarınız hakkında bilgi verirsiniz?

A. SEVİNÇ: 1959 yılında Ağrı'nın Doğubayazıt ilçesinde doğdum. Emekçi bir aileden geliyorum. Ailem alabildiğine yoksuldu. Herşeye rağmen okumaya, eğitimimi tamamlamaya çalışırken, lise yıllarımdan başlayarak felsefeyle ve politikayla ilgilenmeye başladım. Bu döneme rastlayan resim çalışmalarım, bir boş zamanları değerlendirme uğraşığıydı. Ancak kendimi, toplumu ve evreni kavradıkça, insanı kendine ve topluma yabancılaştıran eğitim sistemi ve düzenden koptum. Emekten yana, halkımdan yana fırçamı kullanmaya başladım.

Diyarbakır 5 Nolu Askeri Cezaevinde kaldığım 4.5 sene boyunca, işkence ve insanlık dışı uygulamalarıyla devletin Kürt halkına yaklaşımına yakından tanık oldum. Bu yıllar sanat anlayışımın hızla yeniden biçimlenmesine ve bilinçlenme süresine yeni bin ivme kazandırdı. Böylece sanatın bir silah olduğu gerçeğine ulaştım. Picasso'nun dediği gibi, resmin evlerin duvarlarını ve binaları

süslemek için yapılma yacağını, fırçanın düşmana karşı bir savunma ve saldırı silahı olduğunu anladım. Cezaevi koşullarında re-

sim yapmam mümkün değildi. Ben de gözlerimi fırça, beynimi tual olarak kullandım. Cezaevinden çıktıktan sonra beynimdeki tualleri gerçek tuallere dönüştürdüm. İlk kişisel sergimi Ankara Mülkiyeler Birliği'nde, "Haberin Var mı Taş Duvar?" adı altında açtım. Daha sonra Adana ve İzmir'de benzer içerikli sergilerimi açtım. Çalışmalarım aynı hızla devam ediyor ve edecek.

GOVEND: Sanat anlayışınızı kısaca öğrenebilir miyiz? Ayrıca sanatı politikadan soyutlayan eğilimler hakkında ne düşünüyor sunuz?

A. SEVİNÇ: Toplumda kıran kırana süren mücadele, politikadan ekonomiye, kültürden sanata, her alanda boyutlanırken sanatçı bu mücadelede tarafını belirlemek ve sorumluluklarını yüklenmek durumundadır. Sanat, aynı zamanda resim, bir eylemdir. Ekserisini

politik mücadeleye dayandırmayan hiç bir mücadele anlamlı bir sonuca ulaşmayacaktır. Sanatı politikadan ayırmak yaşamdan koparmakla eş anlamlıdır. Böylece sanatçı kendi özüne yabancılaşarak, mevcut sınıfsal ve bireysel ilişkileri onaylar bir konuma düşer. Sonuçta

sanatsal obje ile sanatsal suje arasındaki bağ daralır ve Şarlo'nun şiddetle karşı çıktığı düzenin meşru dişlileri haline gelir. Oysa sanatçı halkına seslenmeli ve halkını eğitmek gibi gönüllü bir görevi üstlenmelidir. Köklerini toplumsal ilişkilerden alan ve yine bu ilişkileri yansıtan sanat gerçeğe dayanmadığı sürece topluma ve insana seslenemez. Peki gerçeğe nasıl ulaşılır? Bunun

yanıtını ünlü ressam Gary Rickson'da bulabiliriz: "Siyasetle uğraşmazsak gerçeğin içine yerleşmeyiz." Demek ki sanatın özü gerçek, gerçeğin özü ise siyasettir.

GOVEND: Günümüz Kürt resim sanatının düzeyi ile ilgili neler söyleyebilirsiniz? Sizin bu alanda-

ki yeriniz ve tekniğiniz nedir?

A.SEVİNÇ: Yakın dönemimizde Kürt halkı uluslaşmak sürecini daha hızlı ve kapsamlı yaşıyor. Kürt halkının Ulusal-Demokratik mücadelesinin ulaştığı boyut, aynı zamanda Kürt sanatını ve Kürt sanatçısını da

şekillendirmektedir. Artık Kürt sanatçısı kendi kimliğiyle cesurca ortaya çıkarak Ahmedé Xani'ler, Meleyé Cızırı'lerle bağ kurmaktadır.

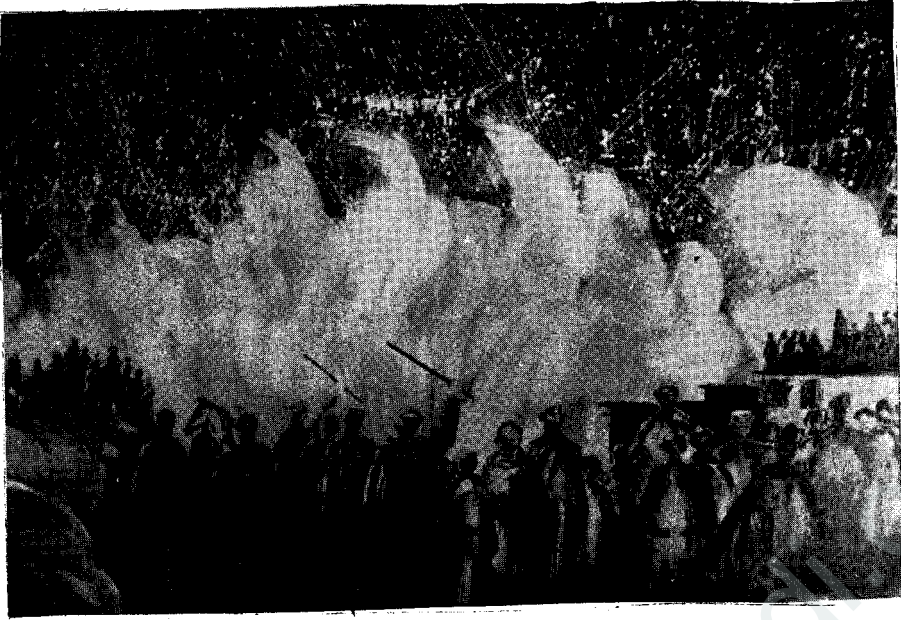
Bunu edebiyatta ve müzikte gördüğümüz gibi, resimde de görmekteyiz.

Geçmişte pek çok Kürt ressam yaşamıştır ve bunlar pek çok eser meydana getirmişlerdir. Bu ressamlar kendi ulusal kimlikleriyle ortaya çıkamadıklarından ürün-

lerini de Kürt resim sanatına dahil edemiyoruz. Bu günümüzde de kısmen geçerlidir.

Kürt resminin miladı, Kürt devriminin Ulusal Demokratik mücadelesinin içinde filizleniyor. Kürt halkının zulme, sömürüye karşı başkaldırısı bir ifade biçimi olarak diğer sa-

Resim, yalnızca yeteneği değil, bilgiyi de zorunlu kılıyor. Geçmişin siyasal ve toplumsal olgularının yanısıra buna paralel olarak sanat olaylarını ve sanatçıların da tanımak bi-

natlarla beraber Kürt resmini de yaratıyor ve giderek kurumlaştırıyor.

Ben bir Kürt ressamı olarak, halkımın yarattığı binlerce yıllık birikimi kalıplardan ve önyargılardan kurtularak, her sanat akımının ve her sanatsal yaratının ortaya koyduğu plastik buluşları çekinmeden kullanarak, her biçimi deneyerek halkıma seslenmeyi, onu pedagojik bir işleyle sınırlamadan eğiterek, özgürlük coşkusu ve özgürlük özlemini estetik bir görsellikle yansıtmayı hedefliyorum.

GOVEND: *Resim sanatında da bir çok akımın olduğunu biliyoruz. Bu akımlardan etkilendikleriniz var mı? Bu konuda neler söyleye bilirsiniz?*

A.SEVİNÇ: Sanat hiç kuşkusuz bir etkilenme sürecini de beraberinde getiriyor. Resim alanında kendini kanıtlamış usta ressamlardan etkilenmemek kuşkusuz mümkün değil.

linçlenme sürecinin bir parçasını oluşturuyor. En azından sanatçının ürettiğini tanıması, verilerini bilmesi ve değerlendirebilmesi için önemli bir araçtır. Bir Courbet'ten Daumier'den Orosco, Rivera, Siqueiros, Portinari, Matta ve Manet'ten etkilenmemek, güzel şeyler bulmamak mümkün değil. Yaşadıkları çağın ve toplumun çelişkilerini değişik biçim ve anlayışlarla anlatıp, daha güzel bir gelecek için ip uçları vermiş bu resim ustalarını elbette hiç bir ressam elinin tersiyle bir kenara itemez. Oturup tarih kitaplarından öğreneceğimiz bir çok gerçeği Courbet'in bir kurşuna dizilme deseninden ya da Manet'in bir iç savaş çalışmasından anlayabiliriz. Yada modern Meksika resim sanatı Muralismo (Duvarcılık), İspanyol işgalinden iktidarın Peonlar'a uyguladığı baskıların açığa vurulmasına kadar bütün Meksika tarihini, eleştirel biçimde binlerce

duvar üzerinde açıklamıştır. Aynı şey Şili'de, Allende döneminde olmuş. Duvarlar Unidad Popular siyasetini desteklemek için yapılmış resimlerle doludur. Yine Şili'de Ramona Parra Tuğayları, A.B.D' nde Zenci Ghetto-ların duvar resimleride bilinçli ve örgütlü sanatın (resmin) en güzel örnekleridir. Tüm bu tarihi ve sanatsal olgulardan etkilenmemek, estetik, öz-anlam kaygısında izlerini görmemek mümkün değil.

GOVEND:

Kürt resim çalışanlarının içinde bulunduğu güçlükler nelerdir? Bunları aşmak için neler yapılabilir?

A.SEVİNÇ

: Kürt resmi tarihsel ve toplumsal koşul-

larda ki bazı olumsuzluklardan ötürü yeterince gelişmemiştir. Bunda en büyük etken Kürt halkının özgür olmaması ve sürekli baskı ve sindirme politikalarının dayatılması ile din olgusudur. Dinin getirdiği yoğun kısıtlamalar ve özgür olmayan bir Kültür-Sanat ortamı Kürt resim sanatının gelişimini sürekli olarak durdurmaya çalışmıştır. Kürt ressamı, bir Fransız ressamından yada bir İngiliz ressamından çok daha farklı koşullarda sanat yapar. Kürt ressamı herşeyden önce kendi kimliğiyle ortaya çıkma ce-

saretini ve bunun sonuçlarını göze almak zorundadır, ki bu onun en doğal hakkıdır; ikinci olarak Kürdistan'da devletin yoğun baskıları Kürt resmi için başlı başına bir engeldir. Bilindiği gibi resimlerde sarı- kırmızı- yeşil renklerin kullanıldığı tablolara yasaklar konulan bir ülkede yaşıyoruz. Üçüncü olarak kendini halkına karşı sorumlu hisseden her Kürt sanatçısı, ayrıca bireysel olarak bazı zorluklarla da karşılaşılıyor. Bu koşullar altında Kürt

resminin özgürce gelişebileceğini söyleyebilir miyiz? Elbette hayır. Sanatın meta haline dönüştüğü, resim piyahasından bile söz edilemediği bir ülkede Kürt ressamı halkına gidebilmek için

tüm yolları ve imkanları kullanmak zorundadır. Galerilerden tutunda broşürler, kartpostallar ve gerekirse seyyar sergilerle Kürt halkına ulaşmak zorundayız. Kısacası ressamına büyük zorluklar düşüyor. Bu da onun mücadelesindeki alın yazısı... ■

Kelime û Bêjeyên Diji Hev

VAZGAL

Lı vıra dı kurdi da kelime û bêjeyên ku diji hev in natine nivisandinê. Helbet ew xebateki dûr û dirêj nine, dibe ku rêyeki nişanê lêkolinvanên Kurdan yên nû gihîştî bîke, bala wana bikişê şer van karan.

A badin	:Kavıl, kambax
Agah	:Bêxeber
Agır	:Av
Aligır	:Xalixerez
Ap	:Xal
Av	:Agır
Ava	:Xırabe, wêran
Axa	:Xulam
Aştı	:Şer
Aza	:Dil, kole
Azep	:Zewıcı, şükiri (Bo jınan)

B ajar	:Gund
Bakûr	:Başûr
Baqıl	:Din, şet
Bawer	:Şık
Bera	:Vir
Beran	:Mi
Berê	:Piştê, paşê
Bereket	:Xela
Berjêr	:Berjor
Beroj	:Nizar-Si
Berpêş	:Berpaş:
Berwar	:Bınatar
Bêter	:Sêfil, belengaz
Bextewar	:Bedbext
Bıra	:Xwişk
Bırazi	:Bıraza
Bûha	:Erzan
Bûk	:Berbûk
Bûk	:Zava
Bûra	:Dış (Baldûz)
Bihûşt	:Dojeh
Bırçi	:Têr
Bıkar	:Betal

C ahıl	:Ronak, rewşen
Camêr	:Canık
Carna	:Hertım, daim
Ceh	:Genım
Cınet	:Cehenem
Comêrd	:Tıma, çıkus, pıntı
Cûda	:Wek, mina, nola, nota

Ç ep	:Rast
Çetın	:Sanahi, hêsan

Çewt	:Rast
Çiya	:Deşt, beri

D adi	:Bêdadi
Deşt	:Zozan
Dê	:Bav
Dêm	:Avi
Dewlemend	:Feqir, xızan
Dik	:Mirişk
Djwar	:Hêsan
Dılovan	:Dılgırs
Dılsoz	:Dılreş
Dılgerm	:Dılsar
Dınya	:Axret
Dirêji	:Berayi
Dirêj	:Kurt
Dızı	:Eşqere, eyan
Dûrbın	:Tengnezer, kurtbin

E rd	:Ezman
Erê	:Na
Esker	:Sivil
Ev	:Ew
Eware	:Kardar

F ayde	:Zırar
Fer	:Zo
Fireh	:Teng

G a	:Çêlek, mange
Gêj	:Serwaxt
Genım	:Ceh
Germ	:Sar
Gur	:Dêlegur
Gılover	:Çargoşe
Gırti	:Azad

H esp	:Mehin
Heval	:Xerib
Hok	:Girê
Hundır	:Der
Hındık	:Zêde, zef, zor, pır
Hışk	:Nerm
Hışk	:Sıst
Hosta	:Ecemi
Hurmız	:Ehriman

J êr	:Jor
Jîr	:Eware, tîral
Jin	:Mêr
Jan	:Qelew
K ar	:Zîrar, zîyan
Kedi	:Kûvi, hov
Kedxwar	:Zehmetkêş, xebatkar
Kêm	:Pîr
Ken	:Mirûz, pozzin
Ker	:Manker
Kêrhati	:Badîlhewa
Kevn	:Nû, teze
Koçer	:Dimati, bîneci
Kuçîk	:Dêlik
Kûr	:Keç
Kûr	:Tenîk
Kût	:Saxlem
Kît	:Cot
L ez	:Hêdi
Law	:Qîz, keç
Lawaz	:Kok, qelew
M alxo	:Bermali, kebani
Maqûl	:Zîrtek
Mê	:Nêr
Medeni	:Har, wahş
Mêrxas	:Newêrek
Mezin	:Pîçûk
Mîri	:Zîndi, sax
N as	:Biyani, xerib
Navser	:Dilgerm, ecemi
Nexweş	:Can, serxwe
Nêri	:Bîzîn
Nêzik	:Dûr
Nişiv	:Hevraz
Nûjen	:Kevnare
Nîşkêva	:Hêdîka
Nîzîm	:Bîlînd
P aqj	:Qîrêj
Paşgotîn	:Pêşgotîn, destpêk
Paşîn	:Pêşîn, ewl
Pêş	:Paş
Peyay	:Siyar
Pêşi	:Paşi
Pêşverû	:Paşverû
Pîrs	:Bersiv, cab
Q edexe	:Serbest
Qelebalîx	:Aram, bêdengi
Qelew	:Jar

Qewi :Qels

Rast :Şaş
Rojhilat :Rojawa
Ronahi :Tari
Rînd :Bed
Rûken :Rûtirş

Se :Dêlese
Ser :Pê
Serdest :Bîndest
Serhişk :Sernerm
Serşkêş :Xweşkeş
Spi :Reş
Sîpehi :Kîrêr
Sîst-Qels :Çalak
Sîvîk :Gîran

Tahl :Şîrin
Temam-Tewa :Kêm
Tenê :Hevra, tev
Tenîk :Stûr
Ter :Şîl
Tîji :Vala

Şaş :Rast
Şev :Roj
Şeytani :Rehmani
Şîn-Tazi :Sayi
Şîl :Zûha, zuwa
Şîrin :Tahl

Wekîri :Gîrti

Xal :Ap
Xal :Xarzi
Xas :Xam
Xerib :Xumal
Xwendi :Cahl
Xwişk :Bîra
Xîrab :Baş

Zalîm :Bîrehm
Zana :Cahl
Zehmet :Hêsan, sehl
Zelal :Şêlû
Zozan :Deşt, germiyan
Zîrav :Stûr
Zîrbav :Damari
Zû :Dereng

Kürt ve Ermeni Edebi İlişkileri

(2)

Kinyazê İBRAHİM

Kürt halkının yakın dostu ve Kürt edebiyatına devamlı olarak büyük ilgi gösteren Avetik İshakyan'ın (1875-1957) yaratıcılığı, Kürt-Ermeni edebi ilişkileri tarihinde ilginç bir dönemi oluşturur.

A. İshakyan Kürt folklorunu tutkulu bir şekilde sevmiştir. Bunu şöyle dile getirmiştir: "...Çocukluk yıllarımdan bu güne kadar destanlarını ve diğer Kürt folklor örneklerini sevdim. Bu sevgim ve ilgim giderek arttı ve kuvvet buldu."

Bu büyük Ermeni sanatkarının, Kürtlerin yaşamlarına ait birçok eseri vardır. 1907 yılında "Kürd Amo" hikayesini yazmıştır. Bundan önce (1905) yazdığı "Hesen Ağa" hikayesinde olduğu gibi "Kürd Amo'da da yazarın, eserine kahraman olarak bir Kürdü seçmesi rastlantı değildir. Her iki hikayede de Kürt karakterinin üstün yanları üzerinde duran A. İshakyan, aynı zamanda, iki halk arasındaki dostluk duygularının anlatımına da geniş yer vermiştir. Bu öykülerde yazar kendisinin tanık olduğu, gerçek olayları kaleme almıştır.

Ermeni usta Karo ile Kürt çobanlarının dünyalarından söz eden "Üsta Karo" romanı da ilginç eserlerdendir. Kürt çobanlarının iç dünyası ve psikolojisi bu eserde çok gerçekçi ve inandırıcı bir biçimde ele alınmıştır. Burada Kürt folklorundan da yararlanılmıştır. Bu da kendisinin Kürt sözlü edebiyatı hakkında ne denli derin bilgilere sahip olduğunu göstermektedir.

Yüzyılımızın başlarında Kürt folkloruna bazı yazar, şair ve Ermeni edebiyatçıları büyük ilgi göstererek topladıkları örnekleri yayınlamak üzere değerli katkılarda bulundular. C. Haykûni ve G. Xalatıyantsın "Ermeni-Kürd Şiiri" adlı eseri, C. A. Yeğiazarov'un Kürtler hakkındaki araştırmaları ve İşyanın (Lazo) topladıkları folklor örnekleri butür çalışmalardandır.

Ermeni-Kürt edebi ve sosyal ilişkilerinin yeni bir aşaması da Sovyetler dönemidir. Bu dönemde Kürt ko-

nusu Ermeni Sovyet edebiyatında daha geniş boyutlara kavuşmuştur. Ermeni Sovyet edebiyatının yüzlerce değerli örneklerinde aynı zamanda Kürtlerin yeni yaşamlarının anlatımına da rastlamaktayız.

Ermenistan'da Sovyet iktidarının başarısı, Kürt ve Ermeni halklarının geleneksel tarihi dostluklarını daha da güçlendirdi. Yeri gelmişken anımsatalım, bu başarının kazanılmasında Kürt halkının ve onun kahraman evlatlarının hizmeti az olmamıştır. Sovyet iktidarı kurulduğu günden beri Ermeni ve Kürt halklarının karşılıklı uyumu, edebi-sosyal ilişkileri de yeni bir biçimde amaçlandı.

Ermeni Sovyet edebiyatında Kürt konusunda eserler veren ilk yazarlardan birisi de Aksel Bakunts'dır (1899-1937). 1925 yılında bu konuda "Eyaletten Mektuplar" ve "Kentten Mektuplar" adlı hikayeleri yayınlanmıştır. Özellikle, "Zengezür Yaylalarında", "Saralı" ve "Müro'nun Dedikleri" hikayelerinde dağlarda göçebe bir yaşam sürdüren Kürtlerin yaşayışlarına değinen ilginç ve canlı bölümler vardır.

A. Bakuntsun Kürt konusunda yazdığı eserlere büyük önem veren tanınmış Ermeni Sovyet şairi Yeğişe Çarents'in şöyle bir belirlemesi vardır: "Aksel Kürt emekçilerinin yaşamından söz eden birçok değerli eserler yazmıştır. Hatta, bu eserler bizim Kürt okullarında okutulmaktadır. Aksel'in Kürtleri konu alan hikayeleri ulusal bir ruha sahiptir ve gerçek ulusal çevrenin üstün sanatsal yansımasıdır."

Ermeni sovyet edebiyatında yeni Kürt kişiliği ve Kürt tipi başarıyla yaratılmıştır. Eserlerinde ilk kolhozcu Kürt tipini yaratan yazar-şair H. Zaryan olmuştur, (1900-1969). "Rüşan sıldırım" şiirinin kahramanı Novruz, yeni yaşamın ilk emekçi köy tiplerinden biri olarak dikkat çekicidir.

Uzun yılları dağlarda Ermeni ve Kürt çobanlarının arasında geçen şair Sarmenin (1901-1983), Kürtlerin

ekonomik yaşamlarını yakından tanıyan yazar Vaxtang Ananyan'ın şiir ve öyküleri de (Bir Çocuğun Tarihi, Kaplan Deresinin Esirleri, Pelenk Kayasında) Ermeni Sovyet edebiyatının değerli örnekleridir.

Ermeni Sovyet edebiyatının birçok eserlerinde Kürt kadınının acıları ve sıkıntıları, yeni yaşam biçimine uyum çabaları ve yeni insan olarak şekillenmesi anlatılmıştır. Buyöndeki çabaların Ermeni Sovyet sinema ve tiyatrosu alanında da etkisini göstermiş olması ilginçtir. Örneğin, büyük sinema rejistrü Hamo Bek-Nazarov 1926 yılında Kürt kadınının yaşamını konu alan "Zarê" adlı filmi yapmıştır.

Dikkat çeken bir nokta da Kürt kadını konusunu Ermeni Sovyet edebiyatının bütün türlerinde görüyor olmamızdır.

Düzyazı alanında Hamayak Sirasin "Esmer", Gareki Besin "Malé", Mıgırdıç Armenin "Zübeyde", Mıgırdıç Sarkisyanın "Kürt Kızı", Hraçya Koçarın "Xecê", Stepan Zoryanın "Xezal" adlı uzun ve kısa öyküleri özellikle dikkate değerdirler. Doğal olarak, bu yazarların Kürt konusunda yazdıkları tüm eserleri incelemek güçtür. "Xecê" ve "Xezal" eserlerinin ilginç olan bazı özelliklerini göstermekle yetineceğiz.

"Xecê" uzun bir öyküdür. Bu eserde yeni insanın iç dünyasının şekillenmesi konusu ele alınır. Genç Kürt kızı Xecê eserin baş kahramanıdır. Fakir bir aileden gelmiş ve Ermeni dostlarının yardımları ile okuma yazma öğrenmiştir. Fakat genç kızın Ermenilerle arkadaşlık ilişkileri onu tanıyanlar tarafından hoş karşılanmaz. Daha doğrusu Xecê'ye iftiralar atmaya başlarlar. Nado Ağa adındaki ihtiyar ise kızı özellikle kin besler. Çevredeki Kürt kadınları Xecê konusunda daha ileri giderek yalanlar uydururlar. Butün sohbetlerde konu odur. "...Ne'ye gidip geliyor? Şimdi de Ermeni delikanlı ile kayanın dibinde kıştıyıyor. Ar yok, namus yok. Anasının sütü haramda..."

Bu koşullardaki köylü kızın değişimi anlatılır ve anlaşmazlıklar giderek derinleşir. Artık mücadele eden iki cephe oluşmuştur; birincisi Xecê ve anası, ikincisi Nado Ağa ve onu kışkırtan tarftarları. Öneleri ikincilerin başarılı oldukları havası vardır. Fakat zaman geçtikçe yaşamkendi istemlerini kabul ettirmeye başlar. Xecê tek başına mücadele ediyorsa da Kürt yaşamında boy veren yeni sosyalist düşünceler esas ve sonuç alıcı rol oynarlar.

Xecê'nin mücadeleden geri çekilmemesi ve bu savaşında ısrarlı olması ilginçtir. Xecê kendi gayretiyle sonunda ilk kahraman Kürt kadınına dönüşür. Kom-somola girer, sonunda kadınlar grubunun önderliğine seçilir ve bir süre sonra kentin kooperatif mağazasında çalışır.

Kürt yaşamına yakından tanıyan H. Koçar, gerçekçi ve inandırıcı çizgileriyle Xecê'nin iç dünyasında dünya görüşünde başlayan değişimleri kaleme almıştır.

Eserdeki diğer tipler de, örneğin Nado Ağa ve diğerleri, çok canlı ve olduğu gibi verilmiştir.

H. Koçar, "Xecê" adlı uzun öyküsünde devrin güncel sorunlarından söz etmiş, Kürtler ve Ermeniler arasındaki dostluğa değinmiş ve çok doğru olarak, Kürt halkının sosyal gelişmesinde Ermeni halkının önemli bir rol oynadığını açık ve inandırıcı bir anlatımla gösterebilmiştir.

Ermeni Sovyet edebiyatının yazarı C. Zoryan'ın (1890-1967) Kürt konusunda yazdığı en ilginç eserlerden birisi de "Xezal" adlı yapıttır. Burada Kürt yaşamından alınmış konu içinde bir sıra manevi ve psikolojik sorunlara değinilir. Savaş yıllarında cephede savaşan Kürt Hasonun karısı ölü. Sahipsiz ve öksüz kalmış yavru kızı (Xezal') komşular çocuk yuvasına verirler. Fakat çocuk yeni yaşama hiç alışamaz ve birçok kez oradan kaçmak ister. Bir kez Xezal sokakta bir Rus subayıyla karşılaşır. Ağlayan çocuk subayın dikkatini çeker. Subay kızı teselli eder, onunla dertleşir ve dost olur; hatta sonraları onu üvey evlat edinir. Yıllar geçer. Haso cepheden döner ve kızını aramaya başlar, fakat bulamaz. Ümidini yitirerek kenti terkeder ve Alagöz yamaçlarındaki doğduğu köye döner.

Uzun bir süre sonra artık büyümüş olan Xezal'ın koruyucusu gençleşmiştir. Üvey babasıyla birlikte, yaşlı öz babasını aramaya koyulur. Bu ilginç eserden bir bölümünü sunalım: "Haso için birşey açıklığa kavuştu ki, Rus subay Xezal'ı öz kızı gibi büyütmüş ve onu öz çocuklarından ayırmamıştı. Yine de kız devamlı olarak öz babasını özlemiş ve babasının sağ olup olmadığını sık sık düşünmüştü. Bu konuda birçok kez üvey babasıyla konuşmak istemiş ancak utarmıştı. Fakat bu yıl evde, evlenmeden söz edilince Xezal önce öz babasını arayıp bulmayı düşündüğünü bildirmişti. Üvey baba kızın bu arzusuna karşı koymamış ve onunla birlikte önce Ros-

tov'dan tren, Yerevan'dan ise otomobille sora sora Hasohun yaşadığı köye gelmişlerdi". Yazarın yarattığı tipler duygusal ve inandırıcıdır. Olaylar, kahramanların düşünceleri doğal ve gerçekçi bir şekilde anlatılmıştır. Özellikle Xezal iyi bir insan olarak tanımlanmıştır.

Stepan Zoryan Kürt kızının anlatımı yoluyla halklar arasındaki dostluğun, insanların yaşamında çok büyük rol oynadığını göstermeye çalışmıştır.

Nesir türünde olduğu gibi Ermeni Sovyet şiirinde de Kürt konulu birçok eser vardır. Devrimci ve romantik duygulardan zengin olan "Latife" şiiri büyük şair Sarmen'in yaratıcılığının önemli bir örneğidir. Kürt kızının kişiliğini kaleme alan yazar ilginç bölümlerde, fakir ve öksüz kalmış bir aileden gelerek, mimarlık mesleğine yönelen yetenekli bir gencin, şiirsel yaşam öyküsünü anlatmıştır. Şiirde genç mimar, bir zamanlar balıklı alçak damların çevrelediği, doğmuş olduğu köyün yeni imar planını yapar. Bu alçak damlar ve küçük binalar giderek silinir ve onların yerine modern bir kasaba yükselir.

Kürt konusundaki eserler içinde yetenekli kadın şair Hripsime Poğosyan'ın "Servi" şiiri de ilginçtir. Kürt kızının kişiliğinde, genellikle Kürt yaşantısının zorluklarından söz eden şairin şu dizeleri çok değerlidir:

*"Bundan yıllar önce büyük şehirde
Demevin nemli zemininde,
Güneş ışığını hasret kalmış köşede,
Baharın kokusunu tatmaması yerde,
Hasta anasıyla yaşırdı,
Yalıncaok, küçük Kürt kızı. Servi."*

Çocukluk yıllarının sevincini ve tadını tatmamış Servinin talihsizliği acıklıdır. Hasta anasının tek umudu olan Servi, evin bütün sorumluluğunu küçük omuzlarında taşır.

*"Hayatta oynamaya vakti olmazdı onun,
Çalışmaktan Servinin halden düşerdi eli kolu,
Küçük Kürt kızı seherden akşama dek,
Ekmeğe parası kazanıp geçindirirdi evi."*

Kürt kızını bu üzücü durumdan yeni yaşam ve dönem kurtarır. Şiirin ikinci bölümünde Servinin bu parlak yaşantıya girişine tanık oluyoruz.

*"Şimdi her gün mektebe yolları seher tezdən,
Kürt kızı. Servi yeni ayakkabılarıyla,
Boynunda görünür süslü zinciri,
Güneşte partıyor, kızın buruk-buruk,*

saçın herbir teli."

H. Poğosyan'ın "Servi" şiirinde ilk kez fabrikada kumaş dokuyan Kürt kadınına rastlıyoruz. Şair kahramanlarını anlatan içten ve inandırıcı mısraları okuyucu da güzel ve yüce duygular uyandırıyor.

Kürt kadını konusunda yazılmış eserler arasında şair Hraçiya Hovhannesyan'ın "Kürt Kızı" şiiri devardır.

Dağ yaşamı ortamında büyümüş Kürt kadını şehrin hareketli yaşamına alışamaz. Her sabah erken işini görür, sokakları süpürür ve başka hiçbir şeyle ilgilenmez. Her defasında bu sahneyi gören şair başkaldırı duyguları taşıyarak Kürt kadını kendi doğduğu köyde, güler yüzlü ve ulusal giysilerinin içinde tasarlar. Okuyucuya çok lirik ve çekici bir tablo sunar. Şair, bir Kürdün şehirdeki yaşamı ne denli güzel olursa olsun, onun görünüşünün hep dağlarda, doğanın gizemlerinde olduğu kanısındadır. Kürdün mutluluğu yalnız o yerlerde dir.

Ermeni Sovyet edebiyatında sırf Kürt konusunda yazılmış eserlerin yanısıra, genellikle Ermeni-Kürt dostluğundan söz eden eserlere de rastlamaktayız. Yüzyıllar boyunca yanyana yaşamış iki halkın geçmişlerinde benzer yanlar çoktur. Bundan ötürü Ermeni-Kürt ilişkilerinin bu tarzda Ermeni Sovyet edebiyatında yansımaya bulması doğaldır. Ermeni Sovyet nesrinde, bu tür eserlere 1940 yıllarından sonra daha sıkça rastlıyoruz. G. Stepanyan'ın "Dehşetli Günler", A. Xaçaturyan'ın "Ateşler Arasında", S. Torgomyan'ın "Sönmeyen Ateşler", Z. Daryan'ın "Vasपुरakan Kartalı", B. Verdyan'ın "Güllerim Uzaklarda Kaldı", H. Siras'ın "Anayurt", H. Mıgırdıçyan'ın "Aksız Askerin Günlüğü", R. Karayan'ın "Güneş Gurup Vakti Güzeldir", S. Xanzadyan'ın "Ermenistan Dağları, Konuşun", X. Daştensin "Xudedan" ve N. Zaryan'ın "İkinci Hayat" romanları bu önemli konunun ele alınması ve çözümünü alanında büyük öneme sahiptirler.

Bütün romanlarda Kürt ve Ermeni halkları arasındaki dostluk ve kardeşlik ilişkilerini yansıtan sayısız bölümler vardır. Onlardaki Kürt tipleri, örneğin Ahmet Ağa (G. Stepanyan, "Dehşetli Günler"), Sadık (A. Xaçaturyan, "Ateşler Arasında"), Abdali (S. Torgomyan, "Sönmeyen Ateşler"), Murtla Bey (Z. Daryan, "Vasपुरakan Kartalı"), Mustafa (B. Verdyan, "Güllerim Uzaklarda Kaldı") ve Cahangir Ağa (R. Garayan, "Güneş Gurup Vakti Güzeldir") gibi tipler Ermeni Sovyet romanının

hümanist düşünce sınırlarını genişleten gerçekleridir.

İki komşu halkı yakınlaştıran, bir dizi neden ve tarihi olay Ermeni Sovyet yazılı edebiyatında gerçek yansımaları bulmuştur.; örneğin, X. Daştens'in "Xudêdan" romanı. Burada, vaktiyle Sasun vilayetinin Xut Brnaşen bölgesinde yaşayan Ermeni ve Kürtlerin yaşamı kaleme alınmıştır. Romanın baş kahramanı Xudêdan, Kürt Sımko'nun kan kardeşidir, aralarında hiçbir zaman milliyet farkı söz konusu olmamıştır. Son aralarna kadar da böyle kalırlar.

Harutyun Migirtçyan'ın "Adsız Askerin Günlüğü" trilojyasında da iki halkın dostluk ilişkileri sergilenmiştir. Bu eserde 1918-1920 yıllarında Ermenistanda başlayan sosyal ve tarihi olaylar kaleme alınmıştır. Romanın önemli kişilerinden olan Yezidi Kürtleri, Ermenilere, anayurtları uğrunda savaşımarda yardım eli uzatmışlar ve ünlü Serdarabat savaşında özellikle kahramanlık ve yiğitlik göstermişlerdir. Bütün bunlar eserde Cahangir Ağa ve arkadaşlarının kişilerinde parlak bir şekilde dile getirmişlerdir.

Nairi Zaryan'ın tamamlanmamış, otobiyografik "İkinci Hayat" romanı ve H. Koçar'ın "Keder" adlı uzun öyküsü de Ermeni Sovyet Edebiyatında Kürt konusunun, özellikle Ermeni ve Kürt halklarının uluslararası birliğinin yaratılması alanında değerli örneklerdendir.

Sayıdığımız eserler Ermeni ve Kürt halklarının yüzyılların deneyinden arta kalan dostluklarını dile getiren örneklerdir.

Ermenistan'da Sovyet iktidarının başarısından sonra burada yaşayan Kürtlerin yaşam düzeylerinin yükselmesi, medeniyetinin ve özellikle edebiyatlarının çiçeklenmesi ve gelişmesi yeni bir evreye girmiştir.

Ermenistanda Kürt Şair ve Yazarları Birliği kurulması Kürt Sovyet edebiyatının gelişmesinde dönüm noktalarında bulunduğunu belirtmek gerekir.

Yeni Kürt alfabesinin yapılması, Kürtler için ortaokul ve sanat okullarının açılması ve bu amaçla kitapların hazırlanması, Kürt halk tiyatrosunun, Kürt basım ve radyo yayınının faaliyette olması, bütün bunlar Kürt halkının, Sovyet sosyal düzeni koşullarında gelişmesi ve ilerlemesi için geniş olanaklar yaratmakta ve halkı yaratıcı bir sürece sokmaktadır.

Ermenistanda Kürtçe eserler veren şair ve yazarların eserlerinin büyük tirajlarla basılmaları gerçekten dikkat

çekicidir. Bu eserler zamanla Ermeniceye ve Rusçaya çevrilerek geniş okuyucu kitlelerine sunulmaya başlamıştır.

Üzülerek işaret etmek gerekir ki, Kürt edebiyatının başka edebiyatlarla karşılıklı ilişkilerine ait incelemeler Kürt Sovyet edebiyatçıları arasında henüz çok azdır. Dikkati çeken eserler içinde tanınmış bilimadamı, filoloji doktoru profesör Hacıyê Cındi'nın Ermenice yayınlanmış olan "Ermeni ve Kürt Halkları Dostluğunun Sözlü Edebiyatı Yansıması" adlı yapıtı (1965) önemlidir.

Bilindiği gibi S.S.C.B'deki Kürtlerin büyük bir çoğunluğu Ermenistan S.S.C.B'nde yaşıyorlar ve bu cumhuriyette oturan Kürtler Ermeni halkının dostluk ilişkilerini her zaman en yüce bir biçimde değerlendiriyorlar. H. Cındi'nin incelemesi özellikle bu yönden önemlidir. Bu incelemede Kürt ve Ermeni edebi ilişkileri folklor materyalleriyle açıklanmaktadır.

Eski devirlerden beri Kürt folkloru Ermeniler arasında geniş bir şekilde yayılmıştır. Bunun yalnız Ermeni yazarlar değil, Rus, Avrupa Doğubilimcileri tarafından da saptanmış olması ilginçtir. Örneğin büyük bilimadamı H. Marr bu konuda şunları söylemektedir: "Kürt Halkı destanlarının üstün güzelliğini ve çekiciliğini çok açık olarak gösteren yanlardan birisi de Kürt manilerinin, hıristiyan Ermeniler arasında geniş bir şekilde yayılmış ve sevilen nanelere çevrilmiş olmalarıdır."

Bilindiği gibi Kürt folklorunu toplayan ve yayınlayanlardan birisi de realist Ermeni eğitimcisi X. Abovyan olmuştur. 19. yüzyılda tanınmış folklorcu ve bilimadamı Garakin Srvandzıyan da, Kürt folklorunun Ermeni bilimcileri açısından önemini büyük olduğunu vurgulamıştır.

Gerçekten de Ermeni şair ve yazarları Kürt folkloruna sık sık başvurmuş ve değerlendirmişlerdir. Bu bakımdan özellikle A. İsaahyan'ın çalışmaları dikkat çekicidir. "Sevda Vurgunu Nado" adlı eseri, Kürt folklorunu çok yakından tanıdığını ve ondan yararlandığını gösteren iyi bir örnektir.

Kürt folklorünü inceleyenlerden birisi de N. Zaryan'dır. Kürt folklorü hakkında söyledikleri çok önemlidir. "Kürt sözlü halk edebiyatı, zenginliği, derinliği

Devamı Sayfa 29 da

RIKKA GUKULAHİ

N. RONA

Caydi bi, caydi çinebi, yew dewidi yew lacık û maya cê bi. Lacık û maya cê bi feqir û bêkesi bi. Yew herê cên bi, yew banê cên bi, yew zi yew nogina cên bi. Hembazanê laciki, laciki ra watini "Gukulah". Laciki zi ena leqam da xwı ra zaf xuwy kerdini.

Gukulah roci kundci ronışt delya xwı gırus kerd delya. Maya cê wa:

- Lacê mın tu çi delyenê? Tu çirê bacıyanê, Gukulahi wa?

- Dayê hembazê mın, mın reydi heneki kenê mın ra wanê "Gukulah". Ezê ena leqami ra zaf xuwy kena ez wana ez eni gurırê yew çare weyna. Ez hembıkaki dewici heni mın ra ne wacê Gukulah.

Gukulah aya şewi wit. Nımaci werışt. Nogina xwı serêbırnay. Goştê nogın da xwı pewt. Veynda xwort û cuananê dewida. Veynda pir û kalan de dewida wa:

- Berê ez fekê pırdê xwı dena. Dewci pêr û meymane mın bê.

Dewici amê kom bi. Cemaat best, nan û goştê xwı werd. Galgali keti tariqna. Peynıda Nanıdı dewica kerd ki şê rê kıyan xwı dê xwı. Gukulahi wa:

- Geli cemaat windênê. Yew qısê mın esto ez şıma ra wana.

Dewica pêrini yew fekti wa:

- Gukulah waci, tu çi wanê.

Gukulahi wa:

- Kaydê homay û peyxemberi ra şıma heni Enkara pey mın ra nêwaci Gukulah mın eno nan seba eni qısê dawo şıma.

Dewica wa:

- Soz., Ma Enqara pey tora heni nê wanê Gukulah.

Dewici werışti vıla bi şı kiyan dê xwı. Rayir ra qorê dewica yew bi nara wa:

- Şıma di... Gukulahi çi kerd helal be Gukulahi rê... Gukulahi cırêna şımşêr leqna.

Veng şı Gukulahi. Gukulah gaz xwı ra bi wa:

- Hele eni dewica ra bewnı hem goştê xwı werd, hem zi hema mın ra wanê Gukulah.

Gukulahi bawer ne kerd kı dewici fekê cê û leqam da ra verdê... Gukulah newera dexıryeno, deliliyeno werdno çermê nogında xwı wışk keno. Badi Roşeno çermê nogında xwı hezê penesa bırneno teqeke keno, dekeno cuwalandê xwı ew, vera xwı deno şarıstan. Maya cê wana:

- Lacê mın tu şonê kura?

Gukulahi wano:

- Dayê ez şona şarıstan eni çermi bena Roşena.

Maya cê wana:

- Lacê mın tu delu bi ay çermi kam gêno?

Gukulah wano:

- Dayê ti têkılê gure dê mın mêbe. Ez zana ez çi kena

Gukulah şano, şano, epey şeno. Betilyeno yew bir dê aw seru vındeno. Awa xwı weno barê xwı roneno. Bardê xwı ser û pal deno qelbiyeno. Çend gamı virênê yeno biri ser. Karwan zi aw weno, kantrınarê xwı aw de no barê xwı roneno, Gukulahi ra tu ca duri roneno, sermiyanê karwani Gukulahi merheba keno Wano:

- Bê ma hatı ronı, ma em şu piya nımac bıké

Gukulah wano:

- Nê

Sermiyanê karwani Gukulahi ra şıpe geno wano:

- Mehekak barê ehi mêrdımı bardê ma ra zaf bı qımeto.

Gukulahi halê sermiyan dê karwani fahm keno. Bar dê xwı ser û qesti xwı deno hewn. Barê karwani pêr û cilê elbısım û

ibrişimi. Sermiyanê karwani veynda yew destırman dê xwı deno wano:

- Bewni ay mêrdım ra mın wa bê ma het o niyame ma het, eni baran dê ma ra yew bar berı cê hetı Fine ew barê cê ma rê biya.

Destırman watışê sermiyan dê xwı anı ca, yew barê cıla beno Gukulahi rê Fineno, barê Gukulahi zi beno xwı rê.

Gukulah hama werdano barê xwı bar keno aya şew fekê xwı deno kiyê xwı rê wano:

- Enka nımac bo karwan dek û fenanê mın fehm keno, kı barê mın çi niyo. Balê ez lezi şêre kiya:

- Gukulah yeno kiye barê xwı roneno a keno. Cıla tıra veceno. Xeberı dekuwena dewı miya. Dewıci yew bına ra wanê "Hele şêrê veynê Gukulahi çi cıl û cıwalke ardo." Dewıci şonê Gukulah dewıca ra wano:

- Tew... Şıma nê zanê hele şarıstandı post çi perê keno. Aya nogına kışıma goştê ca werd. Mın çermê aya nogını qesna, teqelê kerd. Berd şarıstandı rot da eni cılı erinay, çerm şarıstandı zaf pere keno.

Dewıci ena bawer kenê. Hama werdenê çıkı nogınê cênı estı serebirnenê çermanê xwı qesnenê bar kenê baranê xwı wenenê herandê xwı ew feka xwı denê şarıstan bonê şarıstandı çarnenê wanê:

- Bêrê post, bêrê çerm, ma çerm roşşenê me post roşşenê.

Şarê şarıstani dewıca rû kom benê wanê:

- Eno çi yu şıma roşşene hela vecê ma veynê?

Dewıci teqalanê çermi vecenê nawnenê, şarê şarıstani dewıci ra wanê:

- Şıma ahmeqi çi? Emi çermi kam erineno?

Lezi eni çermi berê bindê bedeni dı Finê hata yewi şım nêdi. Beledi şıma veyno şıma rê ceza birnena.

Dewıci pey viyedê xwı vurnenê mecburi çermê xwı benê Finenê. Sıwendê Gukulahi wenê yew bena ra wanê:

- Ena ray me şêrê dewı me gere Gukulahi bıkişê. Gukulahi me xapênay, day zarar

rû.

Gukulah ay hındı zano kı dewıci bêrê dewıce kuwanê marde xwı ra wano:

- Dayê bewnı. Enka dewıci bêrê dewı eni qû mın bıkuwê. Eno Semed ra ez şona xwı rê yew gor kenena xwı dekena gor. Vaxtı kı dewıci amê dewıtı cênı verra şı wacı: "Hey lawo hey lawo, Gukulahi mın lawo.

Lacê mın merd. Gukulahê mın merd".

Gukulah şono xwı dekeno gor. Dewıci hersi reydı yeni dewı. Maya Gukulahi dewıca verra şona wane:

- Hey lawo, Gukulahi mın lawo Gukulahê mın merd.

Dewıci wanê ka gorê Gukulahi? Maya Gukulahi gorê Gukulahi dewıci nawnena. Dewıci çuwanê xwı gênê şon gordê Gukulahi ser. Gorê Gukulahi çewê kenê qessıba cênı rahat nêbena dewıci xwı gordê Gukulahi serı kenê. Gukulah gordı maneno maya cê. Cêrê nan aw bena. Demê vireno Gukulah werdeno ay giye kı dewıca gordê cê serı kerdo ew wışk biyo, ay gi arê deno dekeno cuwalandê xwı herê xwı bar keno vera xwı deno şarıstan. Newe ra şono ay birdê xwinê verêni serdı roneno. Newe ra karwan yeno biri ser. Sermiyanê karwani Gukulah merheba keno. Wano:

- Bê me hetı ma em şu piya viyarnê.

Gukulah wano:

- Nê.

Sermiyanê karwani şıpe keno. Veynda yew destırman dê xwı deno wano:

- Bewni eno mêrdım vaxto kı wıt. Barn dê ma ra yew bar berı ca de bardê cêdı Fine barê cê zi marê biya. Veng şono Gukulahi, Gukulah xwı qestı hewn neno. Destırman watışê sermiyan de xwı keno yew barê karwani beno Gukulahi rê fineno. Barê Gukulahi beno. Gukulah hama werdano barê xwı weneno herdê xwı vera xwı deno kiyê. Şono kiyedı barê xwı ekeno, ewni yeno kı barê cê pêru çındık û vındık û kermerê kiyano, xeberı kuwena dewıci kom benê wanê:

- Hero Gukulah tı hema nêmerdı? To

eno kermar kura ra ardo?

Gukulah wano:

- Hew!.. Tew!.. Ay giyo kî şîme gordê mîn seru kerd. Mîn ay gî berd, şarîstan dî rot. Da pey eno kermer erina.

Dewici bawer nê benê, wanê:

- Gukulah tu zuri kenê.

Gukulah suwend weno. Dewici bawer benê. Hema wardenê dewi miyan kuwenê. Çî gi û wişk esto arê kenê, dekenê çuwalen dê xwî ew ve ra xwî denê şarîstan şonê. Rayîr ra varan vareno, dano dewican û baran dê cêni rû, pêru hi û hikori benê, awa gi baran dê cêni rû, rêz bena şarîstani miyan ra geyranê, wanê:

- Berê gî berê gi ma gi roşşenê.

Şarê şarîstani dewica rû kom beno wanê:

- Şîma hovi çî? Şîma deluy çî? Kam gî gênu şarîstan pirê giyu. Lezî berê eni gi Fine het yewi şîma nêli. Beledi şîma veyno, şîma rê ceza bîrnena dewici mecburi baranê xwî benê bîndê bedenana dî bî çuwalan bî cîlandê herandê xwî ra finane.

Hêrs benê, wane:

- Her çuwa ma ena ray şerhe dewi ma gere raşkîra Gukulahi bîkşê. E newera ma xapanay.

Dewici rayiri ser nenê ma şonê dewib Gukulah zano kî dewici bêrê dewicê kuwanê. Dewici hem dewi nêresenê Gukulah dawîra veciyeno remeno. Dewici ramonê berdê Gukulahi ver marda cêra persenê wanê:

- Kani Gukulah kura do?

Maya Gukulahi wano:

- Şîma wanê çî? Gukulah şîma verr rama şî?

Dewici denê Gukulahi dîmî. Gukulah vazdeno ênî vazdenê. Gukulah şono raştê yew şuwani yeno şuwane wano:

- Çiyû liya çiyû? tî çî vazdenê?

Gukulah wano:

- Me persê? Eni dewi canê ma belayê xwî mîn sawîto mîn ra wanê illa tî gerekeyna axa dê ma reydi bîzewîci, ez zi wane nê. Tî keyna axadê ma reydi nê zewciyenê?

Bê tî aba û cîlanê xwî bîdî mîn ez ê xwî bîda to. Tî şo keyn axadê ma reydi bîzewîci.

Şuwane wano:

- Wabo.

Şuwane pesê xwî û cîlanê xwî deno Gukulahi. Cîlanê Gukulahi pîra gêno. Dewica verre şono, wano:

- Ez gêna, ez gêna...

Dewici wanê:

- Kutîkzay kutîki!.. Tî çî gênê?

Hama şuwani verr resenê denê şuwani rû. Şuwani kuwenê, kîşenê. Benê nîzdi dê dewici finenê yew golda bêbîni. Ew tadiyenê şone kiyandê xwî. Şan beno. Gukulah dequweno vernida pesi pesê xwî ho keno. Şono dawî miyan. Dewici vazdenê pêser, wanê.

- Liya Gukulah tî çend gani? En ka ma tî nê kîştî nê vîstî golda bêbîni? Tî seni newera gani bî?

Gukulah wano:

- E!... Raştê şîma ez kîştî vîsta. Ez şîya bîndê goli. Mîn eno pes pêru bîndê goli ra vet ard.

Dewici watîşe Gukulahi bawer benê. Yew bîna re wanê:

- Hedê ma şerê ma zi xwî rê pes vecê.

Dewici pê qerez vazdenê şone xwî finenê golda aw. Pêr û golda awdî xenîkyenê. Yew pirik dewici zi yene goli ser. Dewici ra wano:

- Heyra bena. Ez pîra, îxtiyara, mîr rêzi pes vecê. Pesê mîn wa bêkoçibo. Koçîni badi denê mîn rû.

Dewici vexto kî xwî gola aw ra nenê aw şona fekte ceni. Wane:

- Xulu xulu, bux bux.

Piriki wane pe:

- Gukulah lacê mîn eni dewici wane çî?

Gukulah wano:

- Pîrê eni wanê, pîrê tî zi bê pes zafo.

Hama, pîrikê zi xwî deña goli miyan rû dewici per û xenîkyenê.

Dawî maneno Gukulah û marda Gukulahi re. Gukulah dewicaro xelis yeno. Hêni yewi Gukulahi ra ne wena "Gukulah".

JI NAV EDEBIYATA KURDI: ŞÊX ABDURAHMANÊ AXTEPI

F. ŞÊXANI

Şêx Abdurahmanê Axtepi, lı gor agahdariya ew dıde, sala 1850'an de meha Rebiulewelê roja siyê (30) lı gundê Axtepe ji dayika xwe bûye. Ew, agahdariya bûyina xwe dı pirtûka xwe ya "Rewdneim"ê de dıde.

Heyani iro lı derheq Şêx Abdurahmanê Axtepi de agahdariyên nivisi gelek kêm in. Her wisa derheq berhemên wi ji gel zêde ne agahdar e. Bı rasti ev tısta ne tenê bo Şêx e. Bı sedan kesê wek Şêx Abdurahmanê Axtepi dı nav gelê xwe de bı nivisi nayên naskırın, tenê dı heremê xwe de tên naskırın. Em bawerın, bê lêkolin, bı sedan kesê wek Şêx wê bê ditın.

Pirtûkên Şêx ku iro dı destê me de ye û ê tên zanin, çar heb in. Tıstê tê zanin çend meqalê wi yê bı zmanê Erebi ji hatiye nıvisandın heye. Jı van pirtûkên Şêx heta nûha yek tenê dı nav gelê Kurd de tê zanin. Ew ji pıstê 12 İlonê lı dervayı welat hatiye çapkırın. Bı zêdeyi negıstıye nav welat. Bı tipên Latini sala 1988'an de lı Stocholmê jı ali weşanxana Jina Nû va, bı wergerandına Zeynelabidin Kaya û M. Emin Narozi pirtûka Şêx a yekemin bı navê "Diwana Rûhi" lı derveyi welat hatiye çapkırın. Xên jı viya 4 pirtûkên Şêx ji heye. Lê vana hetani nûha bı tipên Latini nehatiye çapkırın. Bo wi ji nayên nasin. Lê pirtûkên Şêx gelek cara jı aliye feqı û meleyan va bı tipên Erebi yan hatiye çapkırın, yan jı bı desta hatiye zêdekırın.

Lı derheq Şêx, beri 12 İlonê hınek tıst bı kurti dı kovarân de hatiye nıvisandın. "Kovara xortên Şoresger ên Demoqrat" Şêx bı kurtayi daye naskırın û qala pirtûkên Şêx kırıye. "Hawar" jı hejmara xwe ya 33/13 de jı Şêx behs

kırıye. Dı "Hawar" de nivisiye ku, "Şêx Evdîrehmanê Axtepi kitêbeke wi heye, bı navê 'Rewzel Neim'. Tê de qala wesfên pêxember û miraca wi kırıye. Kitêb menzum e û 360 rûpel in. Evdîrehman teqlidi Ehmedê Xani kırıye. Evdîrehman beyteke vê şıhrê de dibêje:

Me ev çend lefzê şêrin çêkırın
Zımanê tırkan me pê jêkırın."

Şêx hem dı jiyana xwe da, hem jı dı nivisa xwe da parastına mafê gelê xwe jı kırıye û her daim lı dıji nijadperestiyê derketiye. Wi, xebata xwe, her dem jı bo gel bı kar ani ye. Dı nav gel de Şêx bı henekçiti, devlıkeni û hezırcewabi ya xwe jı tê naskırın.

Şêx Abdurahmanê Axtepi, sala 1905'an de meha Sıbatê de giştıye heqıya xwe. Dema lı Diyarbekır çûyi rehmetê, tıstê tê gotın, tabûta wi jı Diyarbekır hetani Axtepe lı ser dest û mulên insanên Kurd çûyi, Gora Şêx iro jı lı qezê Çınarê, gundê Axtepe ye.

Berhemên ku Şêx lı paş xwe hıstıye, tıstên tên zanin ev e:

Rewdneim (Kurdi), Diwana Rûhi (Kurdi), Kitab-ul Ebriz (Erebi), Kitab-ul Keşfi Zelam (Erebi).

*Turk û Tacik û Qecer ber mulkê dil anin hucûm
Pey bı pey, seet bı seet xareti Kurdan dıkın*

*Sed çû Qeys û Wamiq û Ferhadê ber dergahê yar
Bo qedembûsê hebib ın, cumle istixan dıkın*

*Didayê şehla ku bën cengê bı tırê xemzeyan
Wek Hılagû Xan seruser mulkê dil wêran dıkın*

*Ev dil û ev can muqîmî barigeha dilber ın
Hem çû sail zarezar ew xwahişê cana dıkın*

*Kes h mın lewman mekın ew cilwe û çesmê siyah
Sed çû Esfendiyar û Rostem beste der zindan dıkın*

Ev çend beytên Şêx, jı pirtûka "Diwana Rûhi", weşanên Jina Nû, Sal 1988, Stockholm, hatiye vegirtın.

Ji Nav Şanoyên Kurdî:

XWESTIN

Ibrahim Ehmed Simo

Dimenê Yekê:

(Lî rêka kaniyê gund cêrek lî ser milê Xezalê ye û Teter digihe wi, rojbaşî lê dîke û bî hev ra dimeşin.)

TETER (Bî şermî û dileki tîrs): Xezal mîn gelek dîxwest te bîbinim. Lê derfet nediket. Ev car nîzanîm ev rastiye têda dijim, yan xewn e?

XEZAL (Her lî dûr dîkeve ka çî kes lî wir nine): Mîn ji dîxwest te bîbinim. Lê tu dîzani gundê me biçûk e. Ger, êk em ditin wê ne xweş be. Hêvî dikim zû axaftîna xwe bike û biçê. Jî ber ku Leilê (hevalê Xezalê) lî ser kaniyê lî benda mîn e.

TETER: Mîn tenê da viya bêjim, ku ez dî nêzik de te bîxwazim. Da ka tu çî dibêji?

XEZAL: Ma ne tu dîzani ya dilê mîn çîye û ev hêviya mîn e jî.

TETER: Ne tû dîzani bavê mîn dîgal zîlamên gundi ra çûyî şerê biyaniya.. Lewra mîn dîxwest cevabekî jê ra bîşinim. Dibe tu jî çendekî bêhna xwe fireh biki.

XEZAL: Bêhna mîn firehe... Daxwaziya mîn ew e bîzivîrîn bî serfirazî. Da ev car xwedê lî gel te be. Bî xaturê te. Ev e em nêzîkî kaniyê bûn. Jî ber hevalê mîn lî vir e... (Xezal dimeşe û digî hevalê xwe.)

LEILÊ (Bî çavekî pîr hevalîni): Ev Teter çî digot jî te ra. Ne em heval in?

XEZAL: Ez nîzanîm de çî jî te veşêrim. Tu wek xwişka mîn î. Hêj şêrintirî. Ez, dê bo te bêjim, lê wê dî nav mîn û te da be. Teter hatîbû xwestîniya mîn, ku mîn jî bavê mîn bîxwaze. Mîn bîyara evîna da. Ka tu çî dibêji?

LEILÊ: Bî xwedê karekî baş e. Karê

mîletîye, gelek berketîye, bî xwedan bir û bawere. Ez jî wek bîrayê xwe wi zanîm; jî ber ku ew hevalê bîrayê mîn serbestî ye.

XEZAL: Bî xwedê ez jî gelek gelek jê avnehim bo van tîştên tê gotî. Jî ber hindê mîn bîryar da ez kesekî jî bîlî Teter nahîlbîjêr im.

LEILÊ: Erê çî asteng dî navbera we da nine.

XEZAL: Bî xwedê nîzanîm, bes dilê mîn tîştêkî dibê, nîzanîm çîye.

LEILÊ: Da kengî te bîxwazî?

XEZAL: Heta bavê wi bîzivîre jî şerê biyaniya

LEILÊ: Ev demek dirêje çûne, em nîzani çî lî wan hatiye

XEZAL: Dîvê bîzivîrîn lê bî serfirazî ne bî serşoni. Ev serfirazî dê dilana mîn û Teter xweş bike.

LEILÊ: Xezal, bî xwedêkîm dereng e, canê, hindê em bîaxîvîn jî axaftîna têr nabîn û her wîsa derenge jî ber malê, nûha lî hêviya me ne...

(Ava xwe dadîgrî, cêrê xwe dîdîrî ser milê xwe jî sehna şanoyê derdîkevî, şano vala dimîne û tari dibe.)

Dimenê Duduyê:

(Êvarkî derengiye, roj çûye xwarê, dî şkeftê de Bavê Teter û Reşo bî hev ra rûniştîne. Her yek reşokîya xwe dest daye û wê paqîj dîkîn)

BAVÊ TETER: Reşo ez jî kûrê xwe xerîb bûme. Nîzanîm dê kengî em bîzivîrîn gundê xwe?

REŞO: Bî xwedê em hemû jî malê xwe û jî biçûkê xwe xerîb bûne. Lê ev car emê

çawa dijmin bihêlin û bızivrin?

BAVÊ TETER: Ew ji raste, lê tu zani ev ne di, destê min de ye.

REŞO: Bî hêviya xwedê camêr.

(Zilamek tê jor, ji rawestiyana xwe dikeve. Diyare ku ji sefera gund hin nû tê)

ZILAM (1): Esselamunaleykum.

BAVÊ TETER Û REŞO: We aleykusselam, serçava hati tu, gelek bî xêr hati.

ZILAM (1): Xêr bî xêr sîlamet, xwedê ji we razi be.

REŞO: Çi heye lî gund, çi nine?

ZILAM (1): Hemi slava lî we dîkîn. Yê lî heviya we ne, dîxwazî dijmin biherişînin û bızivrin bî serbestî.

BAVÊ TETER: Tu bî xwedê bêje halê Teterê min çiyê?

ZILAM (1): Gelek sîlava lî te dîke û dîgo, "eger bîgihe bê gund min keçek bo xwe dîtiye, keça Mîhoyê Cotyar e, ew ji wek me hejar e, xweş mal e." Ev car lî hêviya te ye, da ku tu bê gund bo keç bîxwazî.

REŞO: Bî rasti kûr zane keç hîlbijêre. Wek mezin dîbêjîn, "Jîna bine ji esliya, avê vexwe ji kaniya, da bîbine ecebiya."

BAVÊ TETER (Jî nişkava): Bî xwedê babo gelek kêfa min ji hat. Bî ewnahiya xwedê mêzekim û bî zuwa da bîçim bîxwazîm.

(Dî vê nabêne de dengê tîfînda tê her û dor dîbe deng. Zilam (1) ber bî derva dîçe û dîzivîre.)

ZILAM (1) (Bî hewar ve): Rabîn, dijmin bî serme de girt.

(Her sê dest dîdîdî reşokên xwe û derdîkevin derve, bîstekî şano vala dimîne û dengê şer ji derve tê. Dengê axîna Bavê Teter ji derve tê û Reşo Bavê Teter bî halê bîrîn dîkîşîne hundîr. Ji xeynî Reşo û Zîlama yekemin Zîlamekî dîn ji dîkeve şanoyê.)

REŞO: Çi nine, bîrina te ne dijwar e.

BAVÊ TETER: Na bî xwedê derewa lî min nekîn. Ez bî bîrina xwe dîhesim. Reşo, kûrê min emanetî te. Keça Mîho bo wî bîxwazî.

REŞO: Camêr ev çî axaftîne tu dîkî. Ez, tu û ruspiyên gundî bî hev ra keça Mîho bo Teter bîxwazî. Camêr te xêr e.

ZILAM (1): Da em Bavê Teter nagî-hînin gund?

ZILAM (2): Da em çawa bîgîhînin. Her çar alî gîrtîne.

REŞO: Gohê we lî ser be. Çî demê şer rawestîya, werîn da em Bavê Teter bîgîhînin gund.

(Awezekî pîrr bî xem tê lîxîstî. Serê Bavê Teter lî ser mîlê Reşo ye. Tu dîbêjî dî xew da ye û dem ji berê spêdêye. Jî nabênê çendakî dere, dijmin dîşke. Zilam (1) jor dîkeve ku Bavê Teter bîbe gund, dîbine Reşo dîgire.)

ZILAM (2): Reşo, heval Reşo, Bavê Teter ji xew rake, da bîbîn gund.

REŞO: Çî bîbîn gund... Na... Na... Bavê Teter ev bîstêke ye şehîd bû.

(Hêdî Reşo serê Bavê Teter datîne û lî vê çendê Teter ji jor dîkeve û tê ser bavê xwe û dîke hewar.)

TETER: Wey Bavo, dilê min şehadet da ku tîşteke heye. Nîkarîbûm lî gund bîminim. Min got tevda qenc û pîr çûn şer, ez lî vê de ra çî dîkîm, Bavo. Tû hin saxî dî dilê min da... Ez hatîm çiyê te bîgîrîm. Ger em serkeftî û saxî bîzivrin gund. Hindê dilana Xezal bîkîm... (bî dengê bîlînd dîbêje) Na... Na... hîndî dijmin dî axa me da be û em bîndest bîn, ez dilana Xezalê nakîm, hîndê bîhustek ax dî destê dijmin da be, wê tîfîng hevalê min be. (Dest dîde reşokîya Bavê xwe û bîlînd dîke.)

*Jî Kovara "Dengê Me", Hejmar: 4, Sal: 1989
Wergêr, Jî tipên Erebi bo tipên Latîni, S.
Bîrîşkani.*

JI NAV FOLKLORA GELE ME

YAR YARÊ

Yar yarê, yarê lê,
Yar yarê, yarê
Yar yarê, yarê lê
Şar hêşinokê

Carek mın goti lê,
Hiva me waye.
Du car mın goti lê
Hiva me waye.

Carek mın dıgoti lê,
Hiva me ziz e.
Du car mın dıgoti lê,
Hiva me ziz e.

Şar hêşinokê lê,
Xort xapınokê.
Xort xapınokê lê
Xort revınokê.

Rûkê ezman da lê,
Waye xûyaye.
Derdê mın, kula mın,
Keçka keya ye.

Orta ezman da lê,
Waye dilize.
Derdê mın, kula mın,
Keçka eziz e.

PÊKENÎ PÊKENÎ PÊKENÎ PÊKENÎ

Zagona Şamiya

Kezal Sasuni

Lı gundeki Sasonê rojek gundiki navdanga xwe wında dıke. Drafê (pere) wi ji tune bû ku windabûna navdanga xwe di rojnamê de bang (ilan) ke. Bê navdang (huvi) ji tırseki mezın di nava dilê wi de heye; Ji ber leşker gelek caran seh dıkin. Hevalên wi jê ra dibêjin; "here ba serkarê gelhê (nufûs) hınek bertil bide wê bê gêti (engel) navdangê bide te." Gundi radibe dıçe cêgaha serkara gelhê û pırsgirêk a xwe jê ra daninder dıke. Serkara gelhê dibê: "Eger tu ji mın ra şamiki bini ezê navdangek ji ter derxım." Gundi mercê wi (şirtê wi) taw (qebul) dıke. Navdanga xwe dıstine û dibê ezê sibê ji te ra şami ki mezın bışeynım. Lê navdanga wi bê rêbaz bû (bê ûsûl bû), çend rojê dinê di riya gund de leşker seh dıkin û tê girtın. Serleşker jê ra dibêje: "Ev navdanga te bê zagone, zire ye (sıxte ye), tu endamê kê ja komali, ki daye te, bêje..." Bı qundaxê tıvingê dıkevın seri. Gundi ji ber Tırki nızanıbû kes lê gohdar nekır û ji sedema axaftına Kurmanci

yê ji bêtır lédan xwar. Çend roj girti ma û wi derxıstın dadıgehê. Dadger ji gundi pırsi: "Tu Tırki zani." Gundi ne peyıvi, ji bo Tırki nızanıbû ji xwe ra şaş ma. Dadger fehm kır ku gundi Tırki nızane, vegeriya wergerê (tercûman): "Ka jê bıpırse wi navdanga xwe çawa derxıstiye, ki dayê wi navdangê, lı gor kija zagoni derxıstiye. Werger vegeriya gundi û bı kurmanci jê pırsi: "Gundiye delal, dadger dibê te vi navdangê çawa peyda kırıye, an ji ki daye te, bı rasti bêje." Gundi bersıva xwe da: "Wi navdangê serokê gelhê daye mın. Ez ne dızım û ne ji endamê fêlan û bêvanê me. Ev navdang pır bı bıha lı ser mın ji rûniştiye. Dı beramberê vê navdangê da serkarê gelhê ji mın şamiki stendiye, tu súcê mın tuneye..."

Dadger werger ra dibê: "Bıla kın bıpeyive. Çı dibêje." werger ji: "Dadgerê mın, ji xwe peyvê wi xılas bû. Serkarê gelhê ev navdanga bı gora zagona şamiya derxıstiye, ê em tışt bıkın tuneye."

Jİ BO ZAROKAN

G	R	E	M	A	L	O	Ç	A
N	Û	L	B	Ç	A	D	E	D
İ	H	A	S	U	N	A	W	A
Q	A	Z	A	İ	R	O	L	G
R	R	İ	A	M	L	H	İ	İ
A	M	Z	A	A	E	D	K	R
F	N	Q	P	A	S	D	E	İ
I	N	İ	D	R	Ê	M	M	B
R	Û	S	A	P	O	K	L	O

- 1-Çolamerg
- 2-Rûha
- 3-Çewlık
- 4-Farqin
- 5-Wan
- 6-Elaziz
- 7-Pasûr
- *8-Palo
- 9-Kop
- 10-Amed
- 11-Mêrdin
- 12-Agiri
- 13-Bedlis
- 14-Çad

Navê bajar û qezeyên Kurdistanê kû lî jor in, dî nav xaçerêzê de serejêr, jêrejor, çeperast, rasteçep û bî çeprazi hatiye nîvisandin. Pîştî tevi navên van bajar û qezeyên Kurdistanê we dî nav xaçerêzê de dif, wê

hinek tip valahiyê de bîmine. Ger hûn karibin van tîpan bî şekleki durust rêz bikin, hûnê navê serokêki Kurda bîbinin.

Yên kû vê navê serokê Kurda rast derine û jî me ra bîşine, jî nav wan 5 xwendevanên me yê kû bî peşkê (kura) hatiye hîlbijartin wê her yek bî pirtûka "Dersên Zmanê Kurdi" ku Baran nîvisandiye, bê xelatkirin.

Kürt Ermeni Edebi İlişkileri

Başarafi sayfa 21'de

ve genişliği ile doğunun güzel ve değerli folklor örneklerini yazılı hale getirmiş ve Kürt halk destanı "Zembilfroş"un (Zembil Satan) üzerinde çalışarak onu geliştirmiştir. Bu destan, Ermenistanda ve Ermenice yayınlanan ilk Kürt edebiyatı antolojisine girmiştir. N. Zoryan "Zembilfroş" destanını, "Kürt halk romanı" diye adlandırmıştır. Onun kaleme aldığı bu halk destanı, düşünce, konu, şekil ve sanatsal özellikleriyle ilginç bir Kürt folklor örneği olarak her zaman ister Kürt ister Ermeni olsun bütün folklor bilimcilerin, şair ve yazarların dikkatini çekmiştir.

Çeşitli dönemlerde Kürt halk destanlarının manerinin ve tekerlemelerinin, Ermeni yazarların birçok

eserine konu olması ilginçtir. Bu eserlerde yer alan destanları arasında "Memê ve Aysê" Siyabend ve Xecê, "Bozê Kemalê" ve "Mem ve Zin" destanları diikkati çekmektedir. Bu destanlardan yararlanarak H. Siras, M. Merujan, Samen, S. Taronsi, H. Şiraz ve V. Grigoryan önemli eserler ortaya çıkarmışlardır. Bu eserlerde söz konusu destanlar arasındaki ilişki araştırmaya açıktır. Yukarıda adı geçen yazarların Kürt-Ermeni edebi ilişkilerini zenginleştirecekleri bir gerçektir.

İki toplumun edebiyatları arasındaki ilişkileri çok yönlü bir şekilde incelenmesi, hem Ermeni hem de Kürt edebiyatçıların ivedi görevlerindedir.

Helbestên Xwendevanan

LO ŞIVANO

Işev disa baran dibare
Pezê şivan ji pêşta nare
Şivan işev maye şêvdere
Ji pezê axa ra rêber e
Oy lo şivano, yar şivano
Ji çiya ra bûye mêvano

Serma çiya, serma mezino
Zarok li mal bîrçî, tazine
Kesek halê şivan nîzane
Dest lê bûne kêr û hesin e
Oy lo şivano, yar şivano
Ji çiya ra bûye mêvano

Tûrê şivan tûrê reş e
Tîşt têda nema bîni boş e
Şivan nav çiya da dimeşe
Hêş seri çûye, ew nexweş e
Oy lo şivano, yar şivano
Ji çiya ra bûye mêvano

Şivan işev ji bê xeber e
Bo wê şev qet lê ser mîn nare
Pez dikale mayê lê der e
Tîrsa axa ji tîm li ser e
Oy lo şivano, yar şivano
Ji çiya ra bûye mêvano

Bo wê axa piri bî şer e
Bê destê da kêr û mawzer e
Navê ku gûne wi tunine
Ew xwina, vi ji birjine
Oy lo şivano, yar şivano
Ji çiya ra bûye mêvano

Ibo Delali / Danimarka

OZAN Û XEZAL

Xezal revî jî sekvanan
Berê xwe da çiya û zozanan
Merev Xezal jî hevalan
Dîkîm bîkîm çend gotînan

Va sed salin hezar salin
Ev çiyanan tîm bîndest in
Hêşîr neman xwîn dibarînan
Dîkîm bîkîm çend gotînan

Hêviya dile mîn lê Xezal
Ez surgûn im tu bî revî
Şeva reş û mîrîna tari
Dîkîm bîkîm çend gotînan

Merev Xezal ez heval bîm
Yar keydiye dil bîrîne
Bîrîn kûr e ezi tîme
Dîkîm bîkîm çend gotînan

Lê lê Xezal, Xezal dorê
Kuzek şerap tu bîgîne
Tembur, keman, okordiyon
Dîkîm bîkîm çend gotînan

Baran bari erd heziya
Kûl gîşt şuştînan derd heliyan
Roj hîlat in çûne ava
Gotînan pîrînan Xezal qurban

Hemoyê Pêşeng

— Nameyên Xwendevanan —

Değerli Govend dergisi;
Ben yüksek okul mezunu Şanlıurfa'lı
bir Kürt genciyim.

Özellikle Kürtçe bir dergi çıkarmakla
büyük bir yük altına girdiğinizi biliyor ve
bu vesileyle sizlere teşekkür ediyorum. Bu
misyonunuzu en iyi şekilde yerine getire-
ceğinize inanıyorum.

Size klasik övücü sözler söylemek iste-
miyorum. Çünkü artık zaman çalışma
zamanıdır. Bu amaçla size bir şiirimi
gönderiyorum.(...)

Eger geniş Kürt edebiyatına ufakta
olsa bir katkı olmuşsa, bu benim için
büyük bir onurdur.

Mıstefa Zınnar / Şanlıurfa

GELLO XEW RABIN

(...)

Baran henik dıke dilê bı agir
Ey beşer! rabe jı xew barête gir
Zulmdar lı ser ın, lı her der û hem vır
Rabe ser piyan, kêr naye nezân

(...)

Mazlûm Mıstefa got va gotına
Qelemê Şêx Said, Eyyubi, Kawa
Ev gelê bındest jı xew rabe,
Gava lédixe wampiran, erd û ezmanan
M. Zınnar

Değerli Govend emekçileri,

Yayın yaşamına başlayan derginizin
göndermiş olduğunuz iki sayısı ile tanış-
mış oluyoruz. Göstermiş olduğunuzu ilgi
ve duyarlılığa gönül dolusu teşekkürler...

Bundan böylede derginizin okuyucu-
su olmayı diliyor, çalışmalarınıza başarı di-

leklerimizle, tümünüzü dostlukla se-
lamlıyoruz...

Zühre Çakmak

E Tipi Cezaevi / MALATYA

Sayın Govend Emekçileri;

Govendi ilgiyle okuyorum. Kürt
kültürünü araştırma ve yaygınlaştırma
alanında, sözlü olarak söylenen
değerlerimizi yazıya dökmede, varolan
yazılı edebiyatı Kürt halkına sunma ve
yaygınlaştırma gibi çok önemli bir görevi
üstlendiğiniz Govend'in sayfalarında göze
çarpıyor. Sömürgecilerin kültür talanının
önüne bir set gibi çıkan, bu alandaki
boşluğu doldurmaya çalışan Govend'in
Kültür mücadelesinde öncü bayrağını
elinden bırakmaması için, Govend'e sahip
çıkarak bir görevdir, diyorum. Bu amaçla
Govend'e sahiplenip;

-Yöremizde anlatılan hikayeleri;

-Yöresel şarkı ve türküleri;

-Ninelerimiz ve dedelerimizin an-
lattıkları ve yaşadıkları Kürdistan tarihi ile
ilgili bilgileri;

-Halkımızın yaşayış biçimleriyle zen-
gin yemek ve giyiniş çeşitlerini;

-Tarihi eserlerin tarihçeleri, fotoğraf
veya çizilmiş resimlerini;

Govend'de yayınlanması ve
arşivlenmesi için çaba harcamalıyız. Bazı
bilgiler bize önemsiz gelebilir. Ama bun-
ların halkımızın yarattığı değerler
olduğunu unutmayalım.

Kültür mücadelemizde de yerimizi
alalım. Sömürgecilerin tüm çabalarını
boşa çıkaralım.

Turan / 28.4.1992

Değerli Kürt şair ve yazarı Baran'ın dergimiz Govend için göndermiş olduğu aydınlatıcı eleştirisinden okuyucularımızda faydalanacağına olan inancımızla yayınıyoruz. Ayrıca hatırlarından dolayı da Sayın Baran'a teşekkürlerimizi sunmayı bir görev biliyoruz.

GOVEND

GOVEND için;

Değerli arkadaşlar,

Size Govend'le ilgili birkaç eleştirimi yollamıştım. Tüm yazıları okumaya ne yazık ki zamanım olmuyor. Aynı nedenle ayrıntılı bir değerlendirme yapamıyorum. Ancak gözüme çarpan birkaç yazım yanlışına daha işaret etmek istiyorum. İyi anlaşılсын diye de Türkçe yazıyorum:

1- Bilindiği gibi **bi** ve **dı** hem edattırlar hem de fiil ön ekidirler. Edat olarak kullandıkları zaman ayrı yazılırlar:

Ez **bi** tirênê hatim. Pere **dı** kısık da ye.

Fiil ön eki olarak kullanıldıklarında ise bitişik yazılırlar:

Baran **dı**bari. Av **dı**kele. Zarok **dı**nıvisine.

Bıla baran **bı**bare. Bıla av **bı**kele. Bıla zarok **bı**nıvise.

Kimi arkadaşlar bunu karıştırıyorlar. Bazen edatları birleştirirken, fiil ön eklerini ayırıyorlar. Hem buna dikkat etmek, hem de bu tür hataları düzeltmek gerekir.

2- "Dıbêje" sözcüğünün bazı yerlerde "dibê je" biçiminde, yani "je" ayrılarak yazıldığını gördüm. Bu yanlıştır. Fiilin geniş zaman üçüncü tekil şahıs halidir. Bitişik yazılır.

3- Bazı sözcükler yöreden yöreye farklı yazılırlar. Bu doğaldır. Böylesi durumlarda yazılışa müdahale etmemek gerekir. Dizgi yanlış, ya da yazım hatası olanlar hariç elbette.

4- Yazılışta çekimlere de dikkat etmek gerekir. kimi sözcükler çekimle değişime uğrarlar. Örneğin benim şiirimde "riya şoreşê" ifadesindeki "riya" sözcüğünü güya düzelterip "réya" yapmıştınız. Oysa, sözcük tek başına ele alındığında rê (yol) olmakla birlikte, çekim durumunda "riya" biçimini alır. Nitekim eski Sovyetler'de üç bin sayıyı aşan gazetenin adı da "Riya Teze"dir.

5- Kürtçe yazımda, deneyi az olanların çokça yaptıkları bir hata da **bûn** fiilinin yazımıyla ilgilidir. Bu fiil Türkçede (ım, sın, dir, yiz, niz) gibi, isime veya sığata eklenen takılarla ifade edilir:

Ben Hasanım. O Aşêdir. Bu renk sarıdır. Biz öğrenciyiz gibi.

Kürtçede ise, tüm fiiller gibi, isim ve sıfattan ayrı yazılır:

Ez Hesên **ım**. Tu Hesên **i**. Ev Eysê **ye**. Tu Eysê **yi**. Ev renga zer **e**. Ev xani sîpi **ye**. Ew xani sîpi **bû**. Em xwendekar **ın**. Ez xwendekar **bûm**. Zarok lî malê **ne**. Zarok lî malê **bûn**.

Ayrıca şu biçimlere dikkat edilmeli.

Ev kulîlk zer **e**. Tu zer **i**. Ew Hesên **e**. Tu Hesên **i**.
Ew kulîlk sîpi **ye**. Tu sîpi **yi**. Ew Eysê **ye**. Tu Eysê **yi**.

Görüldüğü üzere, **Bûn** fiilinin **e** ve **i** biçimini aldığı hallerde, isim veya sıfatın sesli bir harfle bitmesi durumunda -Kürtçe'de iki sesli harfin yanyana gelmeysi nedeniyle- fiil ayrı yazılmasına rağmen, önüne (y) gelir.

6- Kürtçe yazımda, tamlamalarda da hatalara sık rastlanır. İkili (iki sözcüklü) tamlamalarda iyelik takısı bitişiktir. Üçlü tamlamalarda ikinci halkadaki iyelik takısı genellikle ayrı yazılır.

Mala mın Mala mın a xweşik Mala mın...a xweşik
Bîrê te Bîrê te yê mezın Bîrayê te...yê mezın
Xwişka te Xwişka te ya piçûk Xwişka te...ya piçûk

Bunların özelliği, üçüncü, yani sonuncu sözcüğün niteleme, ya da belirleme özelliği, diğer bir deyişle, (Kijan? Çawa?) gibi sorulara cevap vermesidir. Tamlamanın ana iki sözcüğü, baştaki ikisidir. Örnek:

-Bîrê te bîla sîbê **were**.
-**Kijan** bîrê mın?
-Bîrê te yê **mezın**

Bazı durumlarda ikinci halka da bitişik olabilir:

Gema Hespê reş Gema ... Hespê reş
Tarîxa Milletê Kurd Tarîxa... Milletê Kurd

Bu tür tamlamalarda ise son iki sözcük birden birincisini belirleler; (Ya çî? Ya kê?) sorularına cevap verirler.

- Te ev tarîx xwendîye?
- Tarîxa kê ye?
- Tarîxa Milletê Kurd e.

Selamlar, Başarılar

BARAN

29 Haziran 1992

